

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXV. V Ljubljani, decembra meseca 1921. Štev. 9.—12.

Velespoštovanemu pravniškemu pisatelju, predsedniku kasacionog suda u Beogradu

Mihajlu P. Jovanoviću

poklanja

pisatelj.

Predsednik višjega dež. sodišča Ivan Kavčnik:

Gradjanski sudski postupak kraljevine Srbije, od 20. februarja 1865.

V svojem poročilu o ujedinenju zakonov, ki sem ga leta 1919. poslal občnemu zboru društva »Udruženja pravnika u kraljevini SHS«, naglašam poleg drugega tudi, da je kot predhodno delo potrebno medsebojno spoznavanje. Unifikatorji prava v naši državi se bodo morali dobro seznaniti z vsemi zakoni, ki obstojijo v raznih naših krajih. Le tako jim bo mogoče presoјati, katere razmere je z ozirom na socijalne in gospodarske razmere in pravno čuvstvovanje ljudstva generalizirati za celo državo in katere špecializirati za posamezne dele države. Moja predavanja pri deželnem sodišču v Ljubljani v zimi 1919/20 so imela namen seznaniti naše juridične kroge s srbskim gradj. postupkom. Iz teh predavanj podam v nastopnih člankih vsaj temeljna načela in bistveno ogrodje tega zakona, a za enkrat samo glede civilnopravnega postopanja, da preveč ne obremenim predležeči spis.

Izvršilno postopanje, ki spada, drugače kakor pri nas, v kompetenco policijske oblasti, hočem podati kedaj pozneje v posebnem spisu.

Predmetno tvarino sem sistematično porazdelil v 5 oddelkov, pri čemer pa se nisem držal povsem razvrstitve, ki jo ima zakon.

Gradj. postopak je v nekaterih določbah bistveno spremenjen z uredbo »o ubrzanju rada kod sudskih i izslednih vlasti« z dne 22/6. 1921 Služb. Novine št. 155, ki ima po ustavi začasno moč zakona. Te premembe vpoštevam ter jih navajam s kratico »ur.«, označujoč dotični člen uredbe. Upoštevam pa tudi vse uredbe in načelne odluke kas. suda, ki so izšle v času po mojih predavanjih.

Naj še pripomnim, da svoje obljube, dane v št. 9—12 1920, str. 281 Sl. Pravnika, doslej zato nisem izpolnil, ker se je med tem položaj v kodifikaciji postopnega prava v toliko spremenil, da se je opustil namen, vzeti novemu zakonu za podlago srb. gradj. postopak in sem zato mislil, da bi utegnila biti publikacija tega postopka v slovenskem jeziku odvišna. Ali ker ob eni strani edinstvenega zakona ni pričakovati tako hitro, ob drugi strani pa so stiki naših sodišč s sodišči v Srbiji vedno živahniji ter tudi utegne v doglednem času postati zakon novi načrt odvetniškega reda, ki pripušča vse odvetnike brez ozira na njih stališče k zastopanju pred vsemi sodišči v kraljevini (da bi se le kmalu obistinila tudi druga moja teza za medsebojno spoznavanje, namreč ustanovitev skupnega Vrhovnega sodišča, ne gledé na zenačenje zakonov!), bo morda publikacija vendarle dobrodošla.¹⁾

PRVI ODDELEK.

Organizacija sodišč v Srbiji.

I. Vrste sodišč.

1. Na prvi stopnji: a) občinski sodovi, b) prvostopeni sodovi, c) trgovački sud v Beogradu, d) sreski i gradski sodovi, e) duhovni sodovi, f) razsodniki.

¹⁾ Spoznavanje srb. gradj. postopka ima za nas tudi že praktično vrednost, ker je po Uredbi za zaščito industrijske svojine z dne 15. novembra 1920 Služb. Nov. št. 265 sprejet za postopanje pred Upravo za zaščito industr. svojine.

Uspeh balkanske vojne je prinesel Srbiji izdatno povečavo teritorija. Na novem teritoriju — „prisajedinjene oblasti« — so se vsa ta sodišča, razen tipe pod d), ustanovila z uredbo z dne 17. februarja 1914 s spremembo, da se sodovi pod b) imenujejo »okružni sodovi«.

2. Na drugi stopnji: a) prvostepeni sud: proti odločbam občinskih sudov, a le omejeno, potem — tudi omejeno — zoper izreke razsodnikov pod f), in zoper »rešenja« sodišč pod d), dalje po ur. čl. 57 proti kaznim, ki jih izreče sodnik za nesporne stvari (starateljski sudija) proti občinskim predstojnikom, kmetom ali sveštenikom radi nudnosti v poslovanju, naloženem jim v nespornih delih, b) apelacioni sud v Beogradu: proti sodbam (presudam) prvostopenih sudov in trgovaškega suda v Beogradu in proti rešenjem prvostep. sudov v nespornih svareh, c) veliki sud v Skoplju za okružne sudove v »prisajedinjenim oblastima«.

3. Na tretji stopnji: kasacioni sud u Beogradu. Le-ta ni, kakor bomo videli pozneje, polna pravnosredstvena instanca.

4. Ta organizacija sodišč se je spremenila v dvojnem oziru. Najprvo se je z uredbo 30. julija 1919, br. 80 Služb. novine, uvedla z veljavnostjo od 15. avgusta 1919 dalje srbijanska organizacija tudi v »prisajedinjenim oblastima«. Mesto »okružnih sudov« obstojijo sedaj tudi tam »prvostepeni« sodovi, »Veliki sud« v Skoplju, ki je bil doslej druga in zadnja instanca za okružne sudove, se je premenil v »Apelacioni sud«, in Kasacioni sud v Beogradu je kasatorična instanca tudi za sodišča v »prisajedinjenim oblastima«. Imamo torej dva apelaciona sudova. (Novo ustanovljeni apelacioni sud v Novem Sadu ne spada semkaj, ker sodi po madžarskih zakonih. V poslednjem času se je — z uredbo z dne 17. septembra 1920, Služb. nov. br. 229 — ustanovilo odelenje B kas. suda za Bačko, Baranjo in Banat v Novem Sadu in hkratu tudi »vrhovno državno tužništvo« istotam.) Nadalje so se z uredbo min. pravde z dne 3. februarja 1920, Služb. nov. br. 30, uvedli »Sreski i varoški sudovi za ratnu oštetu«, vsega skupaj 186 na številu. Pritožbe (žalbe), dopustne v omejenem obsegu, gredo na prvostepeni sud.

II. Način izvrševanja sodne oblasti.

Načelo je: K o l e g i j a l n o sojenje, v prvi instanci s tremi sodniki, pri trgovačkem sudu v Beogradu s 5 sodniki, pri apelacionem sudu s 5, pri kasacionem sudu s 5 sodniki in v gotovih slučajih plenum. Ustanove sodnika poedinca v civilno-pravnem postopku po našem smislu zakon sam ne pozna, pač pa je uvedena z ur. čl. 18 pri prvostopenih sudovih za spore, zabrano, pribeležke, intabulacije, obustave in kratko sodjenje (o vsem tem pozneje), katerih predmet ne presega zneska 3000 din. ter za reševanje predmetov o penziji udov in dece umrlih državnih činovnikov (a po odl. obšte sešnice kas. suda z dne 7. septembra 1921, br. 9144. Služb. Novine št. 240, samo za »rešenja«, ako vprašanje penzije ni sporno), dalje v kaz. stvareh za večino prestupov (pregreškov). Pravi sodnik poedinec pa je »starateljstveni sudija«, ki posluje pri prvostopenih sudovih v nespornih (zapuščinskih in pupilarnih) zadevah samostojno.

Nekaka sodnika poedinca sta dalje:

»Prijavnik« v civilnem pravnem postopanju, kateremu pripadajo vsi pripravljalni posli za ustno razpravo v pravdi, to, kar pri nas opravlja predsednik sam, in »Dežurni sudija«, ki opravlja nujne posle med sodnimi počitnicami (glej nižje »peti oddelek«).

Posle pri »sreskih i gradskih sudovih« ter »pri sreskih i varoških sudovih za ratnu ošte-tu« opravljajo posamezni sodniki samostojno.

III. Laiški element.

1. Pri obštinskih sudovih skoz in skoz.

2. Pri »trgovačkem sudu v Beogradu«, ki je ustanovljen za mesto Beograd s 6 okolišnjimi srezi z zakonom 12. decembra 1859, sodijo v pravnih dva zvančna sodnika ter 3 lajiki, v sporih ne preko 3000 din. pa zadostuje po ur. čl. 38 en zvančni sodnik in 2 lajika (pri trg. sudu namreč ni sodnika poedinca).

3. V kazenskih stvareh porota. Pred njo spadajo »opasne kradje« (§ 223, 223 a i. dr. kaz. zak., vlom tatvina po

noči, na živini), razbojništvo, paljevine, hudohne poškodbe tu-
jega imetja nad 100 din., zloraba urada itd. Sodijo 3 sodije in 2
laika, in sicer po ur. čl. 10 eden iz mesta prvostepn. suda, drugi
pa iz jedne od občin njegovega okrožja (poprej je bilo: eden
iz kraja, kjer se je zgodilo dejanje, drugi iz kraja, kjer stanuje
obtoženec). Porotnika se vdeležujeta posvetovanja le o vpra-
šanju, ali je obtoženec kriv d e j a n j a; vse drugo (kvilifikacija,
kazen, zasebna odškodnina itd.) spada v sklepanje samih sudij.

4. R a z s o d n i k i.

IV. Nekatera sodišča prve stopnje.

Tu je omeniti le d u h o v n e s u d o v e (zgoraj pod I e) in
s r e s k e i g r a d s k e s u d o v e. O drugih sodiščih in razsod-
nikih se bo natančneje razmotrivalo pozneje.

D u h o v n i s u d o v i so pristojni za vse spore iz zakona
med pravoslavniimi. Niso pa organizovani v zakonu o gradj. po-
stupku, ampak s posebnim zakonom, zato ne spadajo semkaj.

S r e s k i i g r a d s k i s u d o v i. Čl. 151 ustave z l. 1903
določa, da je za manjše stvari v civilnih in kazenskih stvareh
ustanoviti »sreske ili gradske sudove«. Mišljeno je bilo, da se
taka sodišča ustanovijo za en ali več srezov skupaj, ali pa za
posamezna večja mesta. Zakon z dne 28. febr. 1911 o sreskih
i gradskih sudovih pa se tega načela glede stvarne kompetence
ni držal, ampak je ustanovil ta sodišča le v razbremenitev po-
licijskih oblasti Odkazuje jim vse preiskave v hudodelstvih in
pregreških ter izvršilno postopanje v civilnih stvareh. Ta sodi-
šča bi se imela ustanavljati postepeno, vsako leto po pet. Ali
prišla je balkanska vona in ta institucija je ostalo torzo, ker se
jih je ustanovilo samo nekaj (n. pr. v Beogradu.)

DRUGI ODDELEK.

Posamezna sodišča in njih pristojnost

I. Obštinski sud.

Ta vrsta sodišč opredeljena je v zakonu o grad. postopku
samem in v »izmenah« in »dopunah« z dne 17. I. 1876 in 26. I.
1901.

Najpoprej naj v boljše razumevanje stvari ob kratkem navedem upravno organizacijo v Srbiji.

Upravne oblasti so:

1. občina (občina),
2. srez,
3. okrug.

A d 1. Občina obstoji po navadi iz več sel, mora imeti vsaj 200 polnoletnih občanarjev, izjemoma pa tudi manj.

Organi občinske uprave so:

- a) občinski zbor,
- b) občinski odbor,
- c) občinski sud.

A d a): Člani so vsi občanarji, ki imajo volilno pravico, ki je odvisna od census-a. Delokrog: samoupravni posli, n. pr. odtujitev občinskega imetja. Občanarji imajo pravico zahtevati saziv zbora. Zboru načeljuje predsednik občinskega suda.

A d b): Odbornike voli občinski zbor, načeljuje mu predsednik občinskega suda. V njegov delokrog spadajo administrativni in financijelni posli.

A d c) Občinski sud je v upravnem oziru izvrševani organ oblasti pod a) in b) in obstoji iz predsednika, 2 kmetov, (kmetje se volijo po posameznih selih) in 1 delovodje. Voli jih zbor na 3 leta. Pogoji za predsednika: višji census in pismenost; za kmete: manjši census, pismenost pa le v mestih; za delovodjo, ki je sličen našemu občinskemu tajniku, pa: absolviranje 4. razreda gimnazije ali nižje strokovne šole, mora imeti 1 leto poprejšne državne službe, ali pa 3 leta službe kot občinski pisar; ali pa mora biti rezervni oficir ali podoficir. V Beogradu je tudi mesto podpredsednika. Predsednik, podpredsednik v Beogradu, kmetje in delovodje se imenujejo »časnici« v občinski službi. V Beogradu morajo biti vsi pravniki.

A d 2. Srez tvori več občin skupaj in je:

- a) avtonomna oblast za sreske posle,
- b) nadzorna oblast nad občinami,
- c) policijska oblast (javna varnost, higijena, stavbe itd.)

Posle pod b) in c) vodi sreski načelnik, ki je državni uradnik. Ni pa politični reprezentant (tega srez nima), ampak samo upravni uradnik.

Posle pod a) pa oskrbujeta:

- α) sreska skupština,
- β) sreski odbor.

A d α). Skupštinariji niso voljeni direktno, ampak jih izvolijo občinski odbori občin, ki so združene v srezu. Predseduje sejam delegat okružne skupštine, ki ga le-ta za vsak srez posebej izvoli za dobo 4 let. Sreski načelnik se vdeležuje sej kot

vladni organ in ima pravico zistiranja sklepov. Poročila na okružni odbor odnosno skupštino oddaja delegat.

Ad β). Le-ta je izvrševalni organ sreske skupštine in obstoji iz sreskega načelnika in 2 članov, poslanikov, ki ju izvoli za dobo 4 let sreska skupština.

Ad 3. O k r u g. Ta opravlja:

- a) samoupravne posle,
- b) politične posle.

Ad a). Organi so:

- α) skupština,
- β) odbor.

Ad α). Poslanci se volijo direktno, po censusu, za 4 leta. Predsednika skupštine in podpredsednika voli skupština na prvi dan skupštine, dopoldne.

Ad β). Le-ta je izvrševalni organ skupštine in se deli na ožji odbor, obstoječ iz 3 članov, ki jih voli skupština za 4 leta, in je izvrševalni organ za sklepe skupštine ter vodi samoupravne posle okruha, in na širši odbor, v katerem so poleg članov ad α) tudi vsi delegati srezov in ki vodi račune ter pripravlja predloge za skupštino.

Ad b). Ti posli so izročeni okružnemu načelniku. On je vrhovni uradnik in politični činitelj v okruhu in v njem združenih srezov. Podložen je ministrstvu za notranja dela, odgovoren pa tudi ministrstvom posameznih resorov, katerih posle opravlja kot podrejeni organ.

Obštinskem sudu je mimo tega, da je izvrševalni organ občinske samouprave, izročeno tudi sodstvo v civilnih stvareh (pa tudi sodelovanje v kazenskih stvareh.) Kakor zgoraj ad 1 c) rečeno, obstoji iz predsednika, 2 kmetov in 1 delovodje.

Stvarna pristojnost.

Za vse spore o premičnih stvareh v znesku ali vrednosti po ur. čl. 15 od 50 din. do 500 din., poprej od 10 do 200 din. (o sporih po ur. do 50 din., poprej do 10 din. razsoja selski kmet z 2 odbornikomoma, ali če teh ni, z 2 zaupnikoma, inapelabelno), za menične spore do 100 din. in za spore o nepremičninah v vrednosti po ur. do 200 din. (če se stranki o vrednosti ne moreta složiti se praša izvedenca), za vse poljske služnosti, omenjene v § 335 gradj. zak., za poravnave do vsote po ur. od 50—500 din. (poprej od 20—200 din.) in za potrditev zadolžnic (obligacij) do tega zneska, katere postanejo s to potrditvijo jav-

ne listine. Obštinski sud sodeluje dalje v tožbah (seveda v mejah svoje stvarne pristojnosti), v katerih se zahteva razsodiščec, na ta način, da odobri razsodnike, da jim določi narok za razpravo in da sodi sam, ako se stranki ne moreta zjediniti glede osebe predsednika. Vse to je določeno v § 6, odnosno, glede potrditve zadolžnic, v dopunjenju k § 192 in ur. čl. 22. Obštinski sud je v okviru svoje stvarne pristojnosti tudi upravičen, da na zahtevanje upnika ukrene zavarovalna sredstva t. j. da izda **z a b r a n o** (naša prepoved) na premične stvari dolžnika, ki se nahajajo v občini, ako dolžnik ne dá drugačne varnosti (§ 9), da **z a b r a n i o d h o d** iz občine »bezkuchnikom« (ki nimajo svoje hiše) in poslom, če bi z odhodom preprečili izterjanje kake terjatve (§ 10), da **z a d r ž i p o t n i k e**, ako niso plačali, kolikor so dolžni (§ 11), V vseh teh primerih mora upnik v 3 dneh vložiti tožbo, sicer se zavarovanje razveljavi (§ 14).

Krajevna pristojnost.

Pristojen je v obče sud toženčevega domovališča ali bivališča (§ 7). Izjema je *forum contractus* kot izključna podsodnost (če je kdo po pogodbi dolžan v kaki drugi občini kaj storiti, n. pr. dolg plačati, je pristojen edino le sud te občine, § 8).

Posebna vrsta obštinskih sudov je ustanovljena za pobijanje draginje z uredbo 17. junija 1921 Sl. nov. št. 159 (glej Uradni list št. 253), ki velja za vso kraljevino.

II. Trgovački sud u Beogradu.

O sestavi in krajevni pristojnosti je bil že v prvem oddelku pod III 2) govor.

Stvarna pristojnost: Za vse trgovinske opravke med trgovci in med obrtniki ter za vse absolutne trgovinske opravke. Izven krajevnega območja trgovačkog suda je za te posle pristojen dotični prvostopeni sud, pri čemer pa se na zahtevanje kake stranke namesto enega sodnika po poklicu privzame enega sodnika laika. Te pravice se pa stranke prav malo poslužujejo.

III. Prvostepeni sud.

A. v r e d b a s o d i š č (posebni zakon z dne 20. februarja 1865 »o ustrojstvu sudova«).

En prvostepeni sud obsega na deželi 2—5 srezov. V Beogradu samem je en prvostepeni sud za mesto, eden pa za 6 okolških srezov. Vsega je v Srbiji 28 prvostopenih sudov. Vsled nove organizacije sodišč v »prisajedinjenim oblastima« (glej zgoraj prvi oddelek I 4 in uredbo z dne 10./12. 1919 Sl. Nov. št. 169) pa jih je sedaj vsega skupaj 45.

Prvostepenemu sudu načeljuje predsednik, ki ima v bistvu iste posle kot pri nas predsednik zbornega sodišča I. stopnje. Vsak sud ima, vključno predsednika, najmanje 3 sodije, 1 ali 2 sekretarja, potrebni broj pisarjev in praktikantov, 1 arhivarja in 1 »intabulacionoga protokolista« ter enega računovodjo. Sekretarji so šefi pisarnic, morajo biti pravniki in imeti najmanje 4 leta sodne ali 6 let kake druge državne službe, ter se delijo na sekretarje I. in II. klase. V pisarskem zvanju so pisari I. in II. klase in mora pisar, da napreduje, služiti, ako je jurist, najmanje tri, drugače pa 6 let.

Za »izricanje pravde« (t. j. za razprave in izrek sodbe) treba 3 sodnikov in delovodje (zapisnikarja), ki se ga vzame iz vrste pisarjev. Če je kak sodija zadržan, stopi na njegovo mesto, ako ni drugih sudij, sekretar. Glasuje se po rangi od najmlajšega do najstarejšega. Presude (sodbe), zapisnike in rešenja podpišejo vsi sodniki in delovdja, izdatke za stranke pa predsednik in delovodja.

Sodniški poklic je na novo organiziran z zakonom »o sodijama« z dne 4. marca 1911.

Sudija v sreskem ali gradskem in v prvostepenem sudu mora biti srbski državljan, mora izvršiti pravne nauke v Srbiji ali v inozemstvu, položiti sodni izpit in biti najmanje 25 let star. Za predsednike »prvostopenih sudova« in za sodije v »apelacionom sudu« se še zahteva, da so izpolnili 30. leto starosti, da so služili 5 let kot sodije prvostopenih sudov ali kot univerzitetni profesorji prava, ali pa da so 7 let izvrševali posle »pravo zastupnika« (odvetnika) kot pravo zastupnik; za predsednike apelacionog in kasacionog suda in za sodije poslednjega, da so služili kot prvostepeni sodije ali univerzitetni profesorji prava ali bili pravo zastupniki skozi 10 let. Vse sodije in predsednike postavlja kralj

u k a z o m. Minister pravde mora skrbeti, da se vsako izpraznjeno mesto zasede tekom enega meseca. Za prvostepene, sreske ali gradske sodije sestavi minister pravde v skupni seji s predsednikoma kasacionog in apelacionog suda kandidatsko listo, ki mora obsegati dvakrat toliko kandidatov, kolikor je mest izpraznjenih. Glasovanje je tajno in mora kandidat dobiti večino in če te po ponovnem glasovanju ni, odloči žreb. Za izpraznjeno mesto predsednika prvostepenog suda pozove minister pravde pismeno apelacioni in kasacioni sud, da izbere vsaki po 2 kandidata. Glasuje se v plenarni seji pismeno in tajno z listki in kedor dobi večino event. po ponovnem glašovanju, je kandidat. Če se te ne doseže, je ožja volitev med onimi, ki imajo največ glasov. Pri enakosti glasov odloči žreb.

Rang sudij se določa po plačah, kedor ima v enem zvanju večjo plačo, tisti je po rangi starejši (§ 59.). Plače so razvrščene v § 57. po nastopnem redu: predsednik kasacijskega suda, predsednik apelac. suda, sodije kas. suda, sodije apel. suda, predsedniki prvostopenih sudov, sodije prvostopenih sudov.

Za izpraznjena mesta predsednika ali sodije apelacionog ali kasacionog suda pozove minister pravde »državni svet« in kasacioni sud, da izbereta po 2 kandidata.

Sudije in predsedniki so stalni in se jih more prestaviti le na lastno prošnjo ali disciplinarnim potom (v slučaju reorganizacije sodišč tudi uradnim potom). Sudije in predsedniki prvostopenih sudov morajo po dovršenem 60. letu, sodije in predsedniki apelacionog suda pa po dovršenem 65. letu stopiti v penzijo (po uredbi z dne 3. oktobra 1920. Sl. Nov. št. 225, razširjeno na 65, odnosno 70 let, po členu 120. ustave pa smejo sodniki služiti do završetka 65., predsednik kas. suda in predsedniki apel. sudov pa do završenih 70. let svoje starosti).

Disciplinarna oblast je kasacioni sud kot edina instanca.

Sodniki so odgovorni za hudodelstva in pregreške, ki jih učinijo v »zvanični dužnosti« in za škodo, ki bi jo učinili »krivicom u zvaničnoj dužnosti«. Za kazensko preganjanje in za civilno tožbo pa treba poprejšnjega dovoljenja kasacionog suda.

Sodni izpit se polaga po triletni sodni praksi ali po petletni službi v kaki drugi stroki. (Z uredbi od 30. oktobra 1920., Sl. Nov. št. 225, so za pravnike, ki so bili diplomirani, odnosno so izvršili pravne študije v letih 1912.—1914., potem v letih 1915. in 1916. glede dobe prakse podane izdatne olajšave.) Sodni izpit nadomesti izpit za javne pravozastupnike (odvetnike). Polaga se pred posebnim »odborom«, ki ga imenuje minister pravde za dobo treh let in ki obstoji iz predsednika kasacionog suda kot predsednika odbora, 1 sodije kasacionog suda, 2 profesorje prava in 1 sodije apelacionog suda, ter zapisnikarja, ki mora biti sekretar ministarstva pravde. Izpit je javen, obstoji iz domače in klavzurne naloge ter ustnega izpraševanja. Natančneje določbe se nahajajo v »pravilih min. pravde z dne 15. aprila 1911«.

Intabulacioni protokolista vodi takozvano »intabulaciono knjigo« ali »intabulacioni protokol«. To pomožno osobje, kakor tudi osobje arhivarov se deli v 6 klas.

Arhivar čuva arhiv in priorira spise, ki dojdejo od vložnega zapisnika, na kar jih predloži sodniku.

Praktikanti so naši pisarji, sprejema jih predsednik.

Računovodja vodi račune; uprava namreč ni, kakor pri nas pri višjem deželnem sodišču, koncentrirana pri apelacionem sudu, ampak jo vodi vsak predsednik prvostopenega suda samostojno in pod neposrednim nadzorstvom ministrstva.

Naj tu na splošno opišem institucijo »intabulacione knjige«. V Srbiji nimajo naše zemljiške knjige in tudi ne katastra. Sicer je v gradjanskem zakoniku (z dne 11. marca 1844) predvideno, da se lastninska pravica na nepremičnini pridobi le z vpisom v »baštinsko knjigo« (§ 292—295). Ali te baštinske knjige se do danes niso osnovala. Zato je še vedno v veljavi prejšnji običaj s »tapijo«, ki je uradno interpretiran z uredbo min. pravde z dne 11. junija 1849., z »zakonodavnim rešenjem« 16. aprila 1850., br. 271, zbornik V., str. 126, z »zakonodavnim tumačenjem« z dne 13. julija 1850., br. 571 in z »razpisom min. pravde« 2. novembra 1862. ter z dne 12. februarja 1883., br. 745. »Tapija« je listina, s katero odstopi lastnik svojo nepremičnino pogodbenim potom drugemu. Tapijo izdaja tudi sodišče v slučaju javne (prostovoljne ali izvršilne) prodaje nepremičnine. V tapiji mora biti natančno opisano dotično zemljišče po merah in legi z oznamembo sosedov ter krajevnega imena. Ako tapijo napravita izročevalec in prevzemnik na podstavi pogodbe, se mora ta popis nepremičnine izvršiti na licu mesta v pričo strank in sosedov ter enega ali več »kmetov« (članov občinskega suda), ki morajo istinitost vsega in okolnost, da lastnik zaradi predmetnega zemljišča ne stoji z nikomur v pravdi, potrditi z lastnim podpisom. Podpis kmetov mora biti »odostoverjen« po policijski oblasti. Tapija mora imeti pravni naslov. Stranki prineseta tapijo k prvostopenemu sudu in le ta jo, ako odgovarja vsem v predstojecem označenim zahtevam »potrdi« ter izroči prevzemniku. S sodno izročitvijo tapije zadobi novi lastnik lastninsko pravico. To je sedaj tudi izrecno določeno v čl. 58. ur.

Realni kredit pa je zahteval stabilne varnosti in zato se je izdala »uredba o intabulaciji« z dne 19. novembra 1854. (zbornik VIII., str. 29). Bistvo je to-le: Podlaga mora biti zadolžnica, v kateri mora dolžnik dati dovoljenje za intabulacijo, bodisi da posamezne dele natančno označi ali pa dá le generalno dovoljenje za vknjižbo na vse svoje nepremičnine. (Če gre za intabulacijo na podlagi sodbe ali testamenta, tega dovoljenja ni treba, stvar upnika pa je, da natančno navede in označi one nepokretnine, na katere hoče vknjižbo.) V praksi se stvar vrši tako, da se že v zadolžnici vpišejo vse dotične nepokretnine prav tako kakor pri tapiji.

Zadolžnica mora biti odostoverjena po policijskem oblastvu. Za vknjižbo prosi lahko dolžnik ali pa upnik. Intabulaciona knjiga ali protokol obstoji iz dveh delov: iz delovodnega protokola (t. j. naš dnevnik) in pa iz intabulacionoga protokola, mimo tega iz zbirke listin, kakor pri nas. Na vsako prošnjo za intabulacijo mora najpoprej predsednik ali njegov namestnik lastnoročno napisati s črkami dan dohoda in to potrditi s podpisom. Na to vpiše intabulacioni protokolista prošnjo v delovodni protokol. Če je vknjižba dovoljena, vpiše protokolista na prvo stran intabulacionega protokola ime lastnika, ki zastavi nepremičnino, na drugo stran prav natančno vse kose nepremičnin, ki so zastavljene, po meri, mejaših, krajevnem imenu itd., na tretjo stran pa v prvi predelek ime upnika in iznos terjatve. Drugi predelek je namenjen za poznejše premembe (izbris, delni ali celotni, prenos itd.). Če se dotični kosi za kako terjatev že knjižno zastavljene, se zemljišče ne vpiše na novo, ampak samo nova zastavna pravica kot nadaljna hipoteka. S tem nastane vrstni red.

Na sličen način se izvršijo tudi vknjižbe na podstavi sodbe, ako upnik ne zahteva plačila, ampak samo zastavno pravico, ali pa na podstavi testamenta (kodicila). Intabulaciona knjiga služi tudi za vknjižbo servitut.

B. Stvarna pristojnost.

1) za vse spore, za koje ni pristojen občinski sud, 2) za škodo, ki so jo napravili sodije ali činovniki v izvrševanju svoje službe, 3) za trgovske stvari izven Beograda (glej zgorej drugi oddelek II.) za izvensporne in pupilarne stvari (zakon o starateljstvu z dne 25./10. 1872), 5) po ur. čl. 18 za vse tožbe države ali njenih ustanov ali proti njim brez ozira na vrednost (poprepa le za stvari nad 250 porezkih grošev — en porezki groš = 42.1 para — ako je tožitelj državna kasa ali fond). Drugih določb o stvarni pristojnosti zakon nima in jih tudi ni treba, ker okrajnih sodišč ni.

Mimo teh judicijelnih poslov je odkazano prvostepenim sudovom tudi sodelovanje pri volitvah v okružne skupštine in v narodno skupštino.

V »prisajedinjenim oblastima« okružni (prvostepeni) sudovi ne sodijo o nepremičninah. O teh se do daljne odredbe sploh ne sodi, o posesti kot začasni meri pa sodijo policijske oblasti (čl. 30 zak. 14. februarja 1914).

C. Krajevna pristojnost.

Posebni razpredelb, kakor naš jurisd. pravilnik, n. pr. občja podsodnost, izključna podsodnost, podsodnost po izboru,

zakon o gradj. postupku ne pozna, ampak obdeluje vso stvarino skupno v §§ 28—48.

1. **Obča podsodnost** je pomerjena po kriteriju: »kjer toženec stalno živi ali prebiva« (§ 28). Za one, ki nimajo stalnega prebivanja v Srbiji in nimajo tam nepremičnin, je pristojno sodišče tožitelja (§ 30), za druge nestalneže pa sodišče kraja, kjer se ga najde v času vložitve tožbe (§ 32). Za ženo in deca velja prilično ista podsodnost, kot pri nas (§ 31). Za društva, družbe in druge juristične osebe sodišče onega kraja, kjer se društveniki ali družabniki obično shajajo zbog posla (§ 28, odst. 2). Za sospornike velja podsodnost prvoimenovanega toženca (§ 30).

2. **Forum contractus**: Ono sodišče, v čigar okolišu se ima pogodba izpolniti in če kraj izpolnitve ni določen, ono sodišče, v čigar okolišu je pogodba sklenjena. Ta podsodnost je po besedilu zakona (»nadležan je onaj suo«, § 34) soditi, ekskluzivna, obsega pa tožbe na izpolnitev ali razveljavljenje pogodbe in na odškodnino iz pogodbe. Praksa uporablja to določbo tudi za faktuorne tožbe.

3. Za **protitožbe** je pristojen sud prve tožbe (§ 40), za tožbe radi nepremičnin je merodajen locus rei sitae (§ 36). Za spore zbog kuratele (starateljstva) ali uprave tujega imetja je pristojno sodišče, v čigar okrožju je bilo starateljstvo.

4. Za **tožbe iz nasledstva** (dedinske tožbe, za tožbe upnikov proti zapuščini, za tožbe na izpolnitev poslednje volje) je pristojno tisto sodišče, ki je bilo za zapustnika pristojno, ko je še živel (§ 38).

5. Za **zahteve iz nedovoljenih dejanj** je pristojno ono sodišče, ki sodi kazensko o dejanju, če pa kazenskega postopanja ni, ono, v čigar okolišu je dejanje učinjeno (§ 41, prim. § 296 in nasl. kaz. postupka). V kazenskem postopanju ni formalnega pristopa h kazenskemu postopanju zaradi civilnopravnih zahtev, ampak oškodovanec navede v kazenskem postopanju svoje zahteve, in če je stvar likvidna, sodi kazenski senat tudi o civilnopravnih zahtevkih, inace pa zavrne stvar na civilno pot in sodi potem isto sodišče po gradjanskem postupku.

Za **tožbe proti sodnikom** iz njih poslovanja določí sodišče kasacioni sud (čl. 38 zakona o ustrojstvu sudova).

D. Izključenje in odklon (izuzeće) sodnika.

Razlogi, iz katerih je sodnik v konkretnem slučaju izključen ali iz katerih ga more pravdna stranka odkloniti, so naščeti v § 52 in so isti, kakor v našem zakonu; mimo tega je podano izključenje tudi v slučaju k u m s t v a med sodnikom in pravdno stranko. V slučaju odklona radi pristranosti sodnika mora odklanjajoča stranka dokazati, da je dotični sodnik njen neprijatelj ali o s o b i t i prijatelj nasprotne stranke. Če se sodišču zdi v e r j e t n o, da je tak razlog podan, potem dopusti odklanjajočo stranko k prisegi, da je ta razlog (osnov) po njenem uverjenju istinit in da ona nima zaupanja (poverenja), da bo sodnik v pravdi nepristranski. Sodišče nato odloči, če je odklon opravičen (§ 56). Izključilni ali odklonilni razlog mora tožitelj navesti že v tožbi, toženec pa v odgovoru na tožbo, pozneje le, ako je prememba v osebah sodnikov, v slučaju izključitve ali odklona sodnikov višjih instanc pa v »nezadovoljstvu« (apelaciji) odnošno v žalbi na kasacioni sud. Dotični sodnik mora v 24 urah podati svojo izjavo, če tega ne stori, ga predsednik kaznuje z 2 do 10 talirov, proti čemur je dopustna pritožba na ministra pravde.

Neprilичno je pri tem postopanju, da mora stranka kakega sodnika odkloniti že prej, preden vé, ali bo sploh sodeloval v pravdi ali ne.

IV. Apelacioni sud.

V prvem oddelku pod I 4 je navedeno, da imamo sedaj 2 apelaciona suda, enega v Beogradu za teritorij bivše kraljevine Srbije, drugega v Skoplju za »prisajedinjene oblasti«. Uredba je v obeh enaka in temelji na določbah II. oddelka zakona od 20. februarja 1865 »o ustrojstvu sudova« s to razliko, da ima apelacioni sud v Beogradu s predsednikom vred 10 sodij, v Skoplju pa le pet, da prvi deluje v 2 »odelenjih«, poslednji pa samo v enem (uredba 30. julija 1919, br. 80 Služb. novina). Obstoji dalje iz potrebnega broja sekretarjev I.—III. klase, ki morajo imeti kvalifikacijo za sudijo, dasi niso sodije, ampak činovniki s posebno zistemizacijo plač, so zapisnikarji, izdelavajo rešenja, in če manjka kakega sodnika, sodelujejo tudi kot sod-

niki. Najstarejši ima vodstvo pisarne. Poleg pisarjev in pisarniškega osebja ima še računovodjo. Eno odelenje v Beogradu vodi predsednik sam, drugo pa po rangu najstarejši sodija. Odelenja se sestavijo vsako leto po kocki. Glasuje se v odelenjih po rangu od najmlajšega, sklepa se z večino glasov, sklep podpisujejo vsi sodije in delovodja, »odvojeno« mnenje pa samo kontravotant. Odvojeno mnenje se z rešitvijo vred pošlje v prepisu nižjemu sudu. Izdatke in dopise podpisuje predsednik in delovodja, administrativne stvari pa samo predsednik.

Po § 1 in 6 nav. zakona sodi apelacioni sud v spornih in nespornih stvareh ter v kazenskih stvareh, katere so na prvi stopnji rešili prvostepeni sodovi, kot sud druge in poslednje instance in stoji po § 5 »pod ministrom pravde«. Sojenje (sudjenje) je javno (II, § 7). Glede nespornih stvari je sedaj po čl. 60 ur. dokončna pravosredstvena instanca, poprej pa je bila le v pupilarnih stvareh (čl. 8—10 zakona o starateljstvu z dne 25./10. 1872), dočim so šle pritožbe v drugih nespornih stvareh na kasacioni sud (čl. 8 pravil o postupanju v nespornih delih). Po ur. je apelacioni sud tudi dokončna instanca za rešenje in presude sodnika poedinca v civilnih stvareh (ne pa penzijskih).

V. Kasacioni sud.

O tem ravna odd. III zakona od 20. februarja 1865 »o ustrojstvu sudova«.

Kasacioni sud ima, vključno predsednika, sedaj 20 sodij (pred uredbo 30. julija 1919 samo 15) in deluje v 4 (poprej v 3) odelenjih, katerih eno vodi predsednik, druge pa sodije po rangu (§§ 12, 25). Ima dalje potrebni broj sekretarjev I.—V. klase s posebno sistemizacijo plač (§ 2), ki so, kakor pri apel. sudu zapisnikarji in opravljajo druga dela v odelenju ter vstopajo tudi kot sodniki, če se odelenje drugače dopolniti ne more. Najstarejši vodi pisarno (§§ 25, 30).

Kasacioni sud stoji po § 1 nad vsemi prvostepenimi sodovi, nad obema apelacionim sudovima (uredba 30. julija 1919) kakor tudi nad Glavno Kontrolo »u smotrenju sporova o Praviteljskim računima i pod nadzorom Praviteljstva stoječim« in mu je po § 6 glavni nalog, »da motri, da se u zemlji kako formalni

tako i materialni zakoni i propisi u predmetima gradjanskim, spornim i nespornim kao i krivičnim upotrebljaju u onom smislu u kom oni glase, i jednoobrazno«. V delokrog kas. suda spada »osnažavanje« (potrditev) ali »uništavanje« sudskih presud (sodb) ali rešenj (odlokov), § 7.

Iz tega in iz pod IV o apelacionem sudu navedenega sledi, da kasacioni sud ni prava redna instanca, ampak da ima samo kasatorično moč. O stvari sami soditi (sodbe spremeniti) ne sme. Torej sta, kakor že rečeno, po gradjanskem potupku le 2 redni instanci: prvostepeni in apelacioni sud.

Kasacioni sud nadalje odloča o kompetenčnih sporih med civilnimi, vojnimi in cerkvenimi sodišči, pa naj bo ta spor med sodišči samo jedne ali pa različnih vrst (§ 8), o inhabiliteti sodišč (§ 9), na zahtevanje ministra pravde o tem, ali naj se v pojedinem slučaju stavi kakega sudijo pod sud radi hudodelstva ali pregreška po §§ 109, 120, 127 kaz. zak., ali pa da odgovarja samo za škodo, učinjeno »vršenjem zvanične dužnosti« (§ 10). Končno daje primedbe (opazke) nižjim sudovom o pogreških, ki jih zapazi o pril'ki presoje pojedinih slučajev (§ 20).

Predpisi glede glasovanja in podpisovanja (§§ 21, 22) so enaki onim apel. suda. Rešenja kas. suda v spornih stvarih morajo imeti naslov: »U ime Njegovog Veličanstva Kralja Srbskog N. N.« (§ 23).

Plenarna seja (obšte zasedanje, obšta sednica).

Plenarna seja postoji iz najmanj 15 (prej 13) članov. Predmeti so opredeljeni v § 16 nastopno:

1. Ako se zapazi, da v sličnih slučajih posamezna odelenja kas. suda različno pojmujejo kak zakoniti predpis, ali pa će o priliki, ko ima obšta sednica razsoditi o primedbah (opomnjah, razlogih) kakega odelenja, katerih nižji sudovi nočejo sprejeti (o tem natančneje pri razgovoru o pravnom sredstvu »žalbe«), smatra stalno direktivo za potrebno, potem reši načelno, kako se ima razumevati in uporabljati dotični zakoniti predpis, ter vpiše sklep z razlogi v posebno knigo, kjer ga podpišejo vsi sodniki, ki so se seje udeležili, ga razglasi tudi v službenem listu ter naznani ministru pravde.

Ta sklep je za vsa odelenja merodajen toliko časa, dokler ga druga občta sednica, obstoječa iz predsednika in vseh sudij, na dveh sestankih, pri katerih mora biti vselej 11 glasov (sedaj pač 13?) večine, ne spremeni. Tak slučaj mora minister pravde predložiti prvi prihodnji Narodni skupštini, dotlej pa ostane prememba v veljavi. Ako pa občta sednica do takega jedinstva priti ne more, da bi se v bodoče v odelenjih jedno-obrazno reševalo, se napravi predlog ministru pravde, da se zakonodavno opredeli smisel dotičnega zak. predpisa.

2. Ako minister pravde zahteva mnenje kas. suda o kakem predpisu zakona, ali če kasacioni sud sam hoče imeti kako dopuno (dopolnitev) ali zakon.

3. Če hoče kasacioni sud činiti primedbe (napraviti opazke) ministru pravde na kak njegov predpis, ki se po mnenju kas. suda ne strinja z zakonom, ali ki ni predpisanim potom izdan in se ga zato ne more uporabljati.

4. Po čl. 63 ur. daje občta sednica tudi načelne odloke v dvomnih slučajih, ki se pokažejo v uporabljanju te uredbe.

TRETJI ODDELEK.

Postopanje.

I. Postopanje pred občtinskim sudom (§§ 12—26).

1. Na prvi stopnji. Razprava je javna in prosta (to je, brez posebnih predpisov), priče in stranke se zaprisegajo no predpisih §§ 232, 277 in 278 gradj. post., stvar se oceni prosto po prinešenih dokazih, tudi ako kaka stranka ni došla in ni opravičila izostanja (kontumaciranja po našem smislu torej ni). Sodba se razglasi ustno, zapiše v zapisnik in le-ta overi po predsedniku ali članu suda, če pa sta ta nepismena, v prisotnosti dveh pismenih prič, ki podpišeta zapisnik. Prepis sodbe se izda le na zahtevanje in proti plačilu takse. Odklonitev sodnikov (iz razlogov, navedenih zgoraj v drugem oddelku, III, C, 7) je dopustno, odloči občtinski sud sam, če pa sud nima dovolj članov, predsednik prvostepenog suda.

Posebna vrsta dokaza je takozvani »r a b o š«¹⁾ (§ 25), čegar se smejo poslužiti peki, mesarji, vodonoše, svečarji in tem podobni obrtniki za davanje blaga na up. Raboš je razpolovljen podolgast les, čegar ena polovica (kvočka) ostane pri obrtniku-prodajalcu, druga polovica (pile) pa se izroči kupovalcu. Na kvočke se stavi podpis ali pečat kupovalca. Vselej, kadar kupovalec vzame kaj blaga na up, se kvočka in pile zložita v celoto in napravi ob strani zarez, ki sega čez obe polovici. Pile vzame potem kupovalec nazaj, kvočko pa dalje hrani prodajalec. Če se hoče dognati število dobav, se zložita kvočka in pile skupaj, in kolikor takih čez obe skladno ujemačih se zarez je na rabošu, toliko dobav je bilo. Tak raboš tvori popoln dokaz. Če pa kupovalec noče pila pokazati ali je uničil ali pokvaril, tvori popoln dokaz tudi kvočka sama. Ako pa je kupovalec brez svoje krivde pile izgubil, preudari obč. sud prosto ta dokaz. Raboš pa je dokazno sredstvo samo za dobo 30 dni, odkar se je začelo dajati blago, in tudi to le tedaj, ako je tožba vložena v nadaljnih 30 dneh. Mimo tega je dopusten ta dokaz le za dolg, ki ne presega 250 porezkih grošev (= 105·25 din. poprej, sedaj po čl. 1 ur., po kateri šteje porezki groš za 2 din. = 500 din., tedaj do cele višine stvarne pristojnosti obč. suda).

2. P r a v n i l e k. Proti sodbam in drugim odločbam (rešenjem) je dopustna ž a l b a na predsednika prvostopenog suda (glej zgoraj p r v i oddelek I, 2, a). Izključen pa je vsak pravni lek proti sodbam in odločbam selskih kmetov (glej drugi oddelek I pod »stvarna pristojnost«) in občinskih sudov do zneska po ur. 100 din., poprej 20 din., izvzemši pa sodbe v meničnih stvareh ter zoper sodbe razsodnikov. Te so takoj izvršljive (§ 13). Proti poravnavi je dopustna žalba le v slučaju prevare (§ 18).

Žalba je dopustna le iz nastopnih razlogov: če občinski sud ni bil pristojen; ako je bil kak sodnik inhabilen (izuzetan); če pritožnik ni bil zaslišan; če priče niso bile sposobne za zaslišanje po predpisih §§ 209—211; če priče niso bile zaslišane

¹⁾ naš »rovaš« (rowisch, robisch, robatsch), glej dr. Metod Dolenec »Pravosodstvo pri novomeškem inkorporiranem uradu nemškega viteškega reda v letih 1721 do 1772«, Ljubljana 1921, str. 52. — V navadi je pri nas ponekod še pri voznikih.

ali če se sodba ne ozira na izpovedbe vseh prič (§ 20); če pri dovolitvi zabrane ali zadržanja dolžnika (glej zgoraj »stvarna pristojnost«) dolžnik ni bil zaslišan ali če upnik nima nikakih dokazov za svojo terjatev (§ 19). Žalbo je vložiti v 8 dneh pri občinskem sudu ali pa neposredno pri predsedniku prvostep. suda.

Predsednik prvostep. suda ali — kar je navadno — po njem odrejeni sodnik preskusi žalbo. Če je prepozno vložena, jo zavrže (§ 16); če je utemeljena, se sodba ali rešenje uniči in odredi novo sojenje; če je dobra, jo potrdi. Rešenje zapiše sodija na spis, ki ga potem vrne občt. sudu. V slučaju uničenja sodbe ali rešenja napiše svoje primedbe, t. j.: razloge uničenja. Ako občtinski sud smatra te primedbe za prave, se pri nadaljnjem postopanju ravna po njih. V protivnem slučaju pa pošlje spise nazaj predsedniku prvostep. suda, obrazlagujoč, zakaj da primedb ne pripozna. O tem sodi potem prvostepeni sud v plenarni seji. Če smatra razloge občtinskega suda za umestne, potrdi sodbo, v protivnem slučaju pa napravi lastne primedbe, ki so potem za občtinski sud merodajne.

Če je žalba proti poravnavi opravičena, se poravnavo uniči in odkaže tožitelja na redno pravno pot (§ 21).

3. Izvršba. Le-to opravi občtinski sud, razen na nepremičnine, sam, glede nepremičnin pa naprosi policijsko oblast (§ 13). Če izvršbe ne opravi v 40 dneh po pravomočnosti sodbe, se more stranka pritožiti na policijsko oblast, in ta mu naloži, da mora sodbo izvršiti v nadaljnih 30 dneh, sicer zapade krivi sodnik globi 5—15 din., in dovoli stranki, če ima kaj škode, da jo od njega izterja (§ 24).

Po mojih informacijah delujejo občtinski sudovi dobro le v stvareh poljskih služnosti, drugače pa je sodstvo manj povoljno.

II. Postopanje pred prvostepenim sudom.

A. O strankah.

V §§ 59—71 ima zakon predpise o strankah in o intervenciji, v §§ 72—91 pa o zastopnikih.

1. Pravdna zmožnost se ravna po pravilih gradjanskega zakonika o zmožnosti za pravna opravila (§ 59).

2. Sosporništvo (učesće) je dopustno le v slučaju pravne skupnosti in skupnosti temelja (osnov) tožbe, tedaj naš § 11, št. 1 c. pr. r. Sosporništva po § 11, št. 2 c. pr. r. srb. gradj. postup. ne ureja posebej, tudi nima slične določbe, kakor naš § 14 jur. prav. (§§ 59—64).

3. Postranska intervencija (»mešanje u parnicu«), glavna intervencija (§ 66), naznanilo spora (§ 67), imenovanje prednika (§ 68) so osnovani približno na istih načelih, kakor v našem c. pr. r., razlika pa je, po ur. čl. 19, 20, ta, da se ob sporu o intervenciji določi poseben narok za incidentno razpravo, ne da bi bil proti odločbi sodišča dopusten poseben pravni lek. Omeniti bi še bilo:

a) Postranska intervencija je dopustna do prve odločke kasacionog suda v stvari sami (§ 65). Tu treba nekoliko pojašnjenja. Kakor bomo pozneje videli, kasacioni sud, ako sodbo razveljavi (uništi), ne sodi vselej dokončno, ampak sme sud, čigar sodbo se uniči, podati protiprimedbe, o katerih sodi potem dokončno plenarni senat (tedaj slično postopanje, kakor pri občinskem sudu). V slučaju če sodbo potrdi (osnaži) in v slučaju, če ni protiprimedb, je prva odločka o stvari sami tudi dokončana. V prvonavedenem slučaju pa je uništenje prva odločka. Iz tega sledi, da v postopanju pred plen. senatom vsled protiprimedb intervencija ni več mogoča. V praksi je postopanje o intervenciji, podani po prvostepeni sodbi, tako, da se spis, s katerim se prijavi intervencija, da nasprotniku v izjavo in se uvažujejo pri rešitvi vsi predlogi in protipredlogi.

Naznanilo spora je obvezno za tistega, ki meni, da mu gre povračilo škode, ako se predmet ali pravico, zaradi katere teče pravda, izgubi (§ 67).

3. Namestovanje. Vertretungsleistung (zaštita) je vrejeno v § 336—341. Namestovalec (zaštitnik) mora tistega, na kogar je kako stvar ali pravico z obremenilno pogodbo (n. pr. kup, menjava, zakup, odstop itd.) v lastnem imenu prenesel, braniti, ali mu dokaze za obrano dati, v kolikor od tega po zakonu ali pogodbi ni odvezan. Ako te dolžnosti ne izpolni, je odgovoren za škodo, nasprotno pa pravdna stranka, ako namestovanja ne zahteva, izgubi pravico do odškodnine. Po

ur. čl. 21 je poziv v namestovanje dopusten samo v tožbi in v odgovoru na tožbo.

4.) V § 71 ima zakon predpis za slučaj, če stranka, ki nima zastopnika v pravdi, umre med pravdo. Sodnik mora v 15 dneh, ko to izvé, pozvati naslednike, da se izjavijo, če pravdo nadaljujejo. Če se ne izjavijo, se smatra, da pravdo nadaljujejo (produžijo). Če pa se odrečejo pravdi, jim postavi sodišče zastopnika, s katerim se pravda nadaljuje. Omenjeno bodi, da odreka zahtevku v obče ni pravdni činitelj, da zakon sodbe na podstavi odreke ne pozna. Za primer, da je umrla stranka zastopana po odvetniku ali drugem pooblaščenцу, pa določa čl. 28 ur., da se postopanje ne prekine in da je zastopnik dolžan pravdo nadaljevati.

5.) O aktorni kavciji gradj. post. sam nima določbe, pač pa ur. v čl. 33. Toženec more proti tožitelju inozemcu zahtevati varščino za stroške v odgovoru na tožbo navajajoč vsoto. Sodišče odloči po prostem prevdanku. Če nalóži varščino, mora v sklepu določiti rok za polog s pristavkom da je tožba v protivnem slučaju »odbačena« (glej nižje pod B 2 d.)

O zastopanju v pravdi. § 72 ima določbo, da mora stranka samo tedaj osebno pristopiti, ako je to v zakonu zaukazano, ali pa če sodišče smatra to za potrebno; ináče pa more stranka mesto sebe punomočnika poslati. Pravdnega pooblastila zakon ne pozna, ampak se v obče sklicuje glede pooblaščenja na predpise gradjanskega zakonika. V formalnem oziru ima več predpisov, tako glede overovljenja podpisov na pooblastilu, postopanja, če pooblastilo ne odgovarja povsem predpisom zakona, ali če kedo hoče zastopati brez pooblastila. Ta določila so slična predpisom našega civ. pr. r. V § 87 je določba, da morejo stranko zastopati sorodniki vnavzgor in navzdoljni črti, v postranski pa do 4 kolena, potem mož ženo, sospornik sospornike brez pooblastila. Venčar pa mora sodnik zaukazati, da se pooblastilo donese naknadno.

O odvetnikih (pravozastupnikih). Temeljni zakon z dne 15. junija 1865 in noveli (izmeni) 30. septembra 1871 in 15. oktobra 1896. Pogojí za dosego advokature: starost 25 let; srbsko dr-

zavljanstvo; izvršene pravn. studije z dobrim vspehom; nekaznjivost radi nečastnih deliktov, ali deliktov iz dobičkarije; izvršeni odvetniški izpit, katerega pa po zak. o »sūdijuma« z dne 14. marca 1911 nadomešča sodniški izpit, 3letna odvetniška ali sodna praksa. Odvetniški izpit se dela pred komisijo, ki jo določi min. pravde in ki obstoji poleg zapisnikarja iz pet članov, vzetih po dva iz gremija apelacionog, po dva iz gremija kasacionog suda in enega iz kroga odvetnikov. Predseduje najstarejši sodnik. Kandidat ima pravico, komisarje odkloniti, odnosno se mora komisar sam odkloniti iz razlogov, iz katerih se odklanja sodnike v pravdi. Na mesto odklonjenega stopi namestnik, katere določi minister h kratu z imenovanjem komisarjev. Če je inhabilen komisar sodeloval, izreče minister izpit za neveljaven, tudi če je kandidat med tem že postal odvetnik. Izpit se dela pri kas. sudu in je javen. Najprvo se dela ustmen izpit, ki obsega iz vsakega zakona vsaj eno vprašanje (vprašanja določi komisija poprej o nejavni seji), potem pismeni, ki obstoji v izdelavi enega pravnega slučaja. Izpit je napravljen, če glasujejo za to vsaj 4 člani. Sme se 2krat ponavljati vselej po 1 letu. Taksa za izpit, 6 dukatov, za prošnjo 20 din., za spričevalo po tar. post. 125 novega zak. o taksama 30 din. Postavitvev: Odvetnika postavi min. pravde za kraj, kjer želi izvrševati svoj poklic, zastopati pa sme stranke pri vseh sodiških in oblastvih; za dekret je plačati 150 din. Disciplinarne oblasti in kazni. Predsednik prvestep. suda: ukor, denarna kazen do 25 tolarjev, minister pravde: denarne kazni do 100 tolarjev, disciplinarno sodišče za činovnike: višje kazni (denarna do 200 tol.), izguba pravice zastopanja.

Odvetniki nimajo nobene avtonomije, uveden pa tudi ni numerus clausus.

B. O postopanju.

Postopanje na I. stopnji je ustno in neposredno, pred apelacionim in kasacionim sudom pa pismeno. Uveljavljeni sta »dispozicijska in razpravna maksima« (Dispositions - Verhandlungsmaxime).

1.) Prijavnik (glej zgorej prvi odd. II).

Pripravljalne posle za ustno sporno razpravo izroči predsednik kakemu sodniku ali pa kateremu izmed boljših sodnih uradnikov. Nalog njegov je: sprejemati tožbe in odgovore na tožbo (na zapisnik), odrediti naroke in roke (v kolikor že niso v zakonu določeni), sploh »priređiti vse, kar je potrebno, da se razprava vrši v enem samem naroku« (§ 92). Ta razpravljajoči sodni organ se imenuje v § 94 »prijavnik«.

2.) Tožba. (§§ 92—103).

a) More se jo vložiti pismeno ali podati na zapisnik. Glede pismene ni nikakih posebnih predpisov. Vsebina tožbe je prilično ista kakor pri nas. Listine je predložiti v prepisih, ki morajo biti poverjeni od policijske oblasti ali od tistega, ki jih predloži. Če ne gre za gotovo vsoto, je treba navesti vrednost spornega predmeta, izvzemši slučaj, v katerem se predmet oceniti ne da n. pr. služnost (§ 94).

Služnosti torej smatra gradj. postupak za neocenljive. Tudi v predpisih o izvršbah ni nobene določbe glede služnosti, niti kako je postopati z njimi pri ocenitvi, niti kako pri razdelbi izkupila.

b) Glede kumulacije je v § 96 odrejeno, da se več spornih predmetov iz raznih pravnih temeljev (osnov), ali iz enega in istega temelja, »ki pa imajo raznorodne dokaze za sebe«, ne sme zahtevati z jedno tožbo. Ta prepoved je bistveno zožena z noveliranim § 244 (glej nižje pod B 15 II 2 k).

c) Če tožba ni popolna ali je nejasna, jo prijavitnik izroči predsedniku, da odredi potrebne dopolnitve. Če stranka zahteva, da ostane kakoršna je, se mora o njej razpravljati (§ 97).

d) Če je to kar se zahteva s tožbo, po zakonu zabranjeno, sramotno ali nemogoče, proti naredbam policijske ali politične oblasti, ali če je tožba vložena proti činovniku radi škode iz njegovega uradnega poslovanja a ni izkazano dovoljenje pristojnega ministra, predloži prijavitnik tožbo predsedniku in ta sodišču, ki jo potem »odba« (§ 119).

e) Če tožitelj in toženec prideta osebno k prijavitniku z vsemi dokazi, ju ta predstavi sodišču, ki vzame potem stvar v takojšnjo razpravo (§ 103).

f) Tožbe mora prejemati in reševati prijavitnik v istem redu, kakor so došle (§ 100), od ene in iste osebe sme eden in isti dan sprejeti največ pet pismenih ali tri ustmene tožbe (§ 101). Izven reda sprejema tožbe le v nujnih (itnih) stvareh, ki so v § 102 taksativno našteje.

g) Protitožba in protizhtevanje. Od teh ravnajo §§ 342—345. S protitožbo more toženec v teku 6 dni po sprejemu tožbe uveljavljati pri istem sodišču kako pravico, ločeno od tožbinega predmeta, ako ista izhaja iz kake v inozemstvu sklenjene pogodbe. Izvzete pa so pravice radi nepremičnin in pravic, ki se njih drže. Postopanje o pro-

titožbi ne ovira postopanja o tožbi. O protitožbi se sodi posebej. Protitožba ima torej le kompetenčen pomen.

Protizahtevanje (protivtraženje) pa, ki izhaja iz tožiteljevega predmeta ali je z njim v zvezi, se more uveljaviti z ugovorom proti tožbi, tedaj ne s protitožbo.

3.) **Odgovor na tožbo.** Prijavnik dá tožbo tožencu na odgovor in določi rok. V odgovoru je navesti vse dejanske okolnosti in dokaze (§§ 106, 107). Če odgovora ne vloži, nima to za stvar samo nobenih kvarnih posledic. Odredi se narok za razpravo (izvidjanje i sudjenje) prav tako kakor če je odgovor vložen (§ 112). Stvarne navedbe toženca pri razpravi se sinatra potem za novote, ki pa imajo samo to posledico, da se narok po smislu § 137 št. 3. preloži (odl. kas. suda 28./12 1888 br. 1593). V gotovih slučajih, o katerih bode takoj govor, pa ima nevlózba odgovora gotove procesualne prekluzije za posledico.

4.) **Odbačenje parnice** (§ 108, 109) v razliki z odbačenjem tožbe, glej zgoraj pod 2 d). To je ugovor proti tožbi ki se ga mora uveljaviti v odgovoru na tožbo. Odbačenje parnice se sme zahtevati le iz nastopnih taksativnih razlogov:

- a) res judicata vel transacta,
- b) litispendenca,
- c) plačilo zahtevka (res soluta),
- d) nezakonitost zahtevka, (ako iz tega vzroka ni bila odbačena že tožba)
- e) zastaranje.

Odgovor na tožbo, ki vsebuje zahtevke odbačenja parnice iz katerega teh razlogov, izroči prijavnik predsedniku in oredi potem na kratek čas narok za razpravo edinole o tem ugovoru. Če se predlog zavrne, ni posebnega pravnega leka, ampak se mora pritožba uveljaviti s pravilnim lekom zoper sodbo.

Ako toženec predloga na odbačenje parnice ne uveljavi v odgovoru, ga potem ne more več staviti, ampak (po odločbah kas. suda) porabiti pod b) d) e) navedene razloge le kot branično sredstvo proti zahtevku samemu, o čemer se odloči v sodbi. Edinole iz razlogov pod a) in c) more tudi tekom sporne razprave zahtevati še odbačenje parnice.

»Izuzéce« se mora uveljaviti v odgovoru na tožbo (glej drugi odd. pod III. D).

5.) Ugovor nepristojnosti. § 49. Sodišéce mora uradoma paziti na relativno in na absolutno pristojnost svojo in tožbo takoj zavrniti (»odbiti«), ako se ne smatra pristojnim. Ako pa je tožbo sprejelo, dasi je nepristojno, jo mora le v sluéajahu absolutne nepristojnosti (n. pr. da stvar spada pred obštinski sud) v vsakem položaju pravde odbiti. Če pa je le relativno nepristojno in stranki izjavita, da naj se navzlic nepristojnosti razpravlja in sodi, mora sodišéce to storiti. Toženec mora ugovarjati nepristojnost v odgovoru na tožbo, ali pa tudi še (po odloébi kas. suda) pri prvem naroku (pozneje ne več). Vsled tega ugovora mora sodišéce najprvo brez razprave odloéiti z »rešenjem« (odlokom) edinole ovprašanju pristojnosti. Ugovora nedopustnosti pravne poti zakon ne pozna in ga praksa subsumira pod ugovor absolutne nepristojnosti.

6.) Odložitev pravde (parnice), § 110. To je dovoliti:

a) ée toženec dokaže, da je sporni predmet v zvezi z drugo pravdo, ki je za njega prejudicielna;

b) ée plačilni rok še ni dospel.

Te ugovore more toženec uveljaviti vsikdar, vendar se za razpravo in odloébo ne doloéi poseben narok.

Ugovore pod 4, 5 in 6 smatra zakon za pravdo ovirajoéce ugovore, éeprav vsi to niso.

7. Rok, naroki (rok, roéište). Sodniški rok v obéce ne more biti krajši od 8 dni in ne daljši od 2 mesecev (§ 115). Rok začne teéi od dne vroébe in neha poslednji dan ob 4. uri popoldne (§ 117). Zasilni roki se ne morejo podaljšati (§ 133). Če pade zadnji dan na praznik ali v sodne poéitnice (sudski odmor, traja od 16. junija do konca julija), je prvi delavni dan po tem zadnji dan roka (§ 119), odnosno ée se narok pomotoma odredi na praznik ali na kak dan sodnih poéitnic, velja prvi prihodnji delavni dan za dan naroka (§ 118).

Predaja na pošto velja za predajo sodišécu (§ 119), pri sosporništvu se raéuna tek roka od dne najzdnje vroébe (§ 120), pri objavljenju po éasopisih velja

dan tretjega oglasa za začetek roka, pri nabitkih dan nabitka (§ 121).

V katerih rokih je določati naroke, zakon ne predpisuje, ampak le vелеva, da v istem redu, v katerem je stvar došla na sodišče. Hitne stvari imajo prednost v nekaterih, imenoma naštetih stvareh (n. pr. v zakupnih in najeminskih, v sporih radi voznine, v stavbnih zadevah, radi izročitve živine itd.) Predsednik (ne prijavitnik, ki sicer roke določa) more določiti narok še na isti ali pa na prihodnji dan (§§ 125, 126).

Zanimivo je, da gre pritožba proti zavlačevanju v odredivanju rokov ali narokov na ministra pravde (§ 129).

Naroki se določajo na dopoldne in popoldne. Tisti, ki se jim določi narok na dopoldne, morajo biti navzočni že ob 9. uri, oni pa, ki se jim določi popoldne, ob 3. uri ter čakati, da pridejo na vrsto. Če pridejo kasneje, jih zadene kazen, če pa ne pridejo do 12. oziroma 4. ure popoldne, se jih smatra kot izostale (§§ 127, 128).

8. Koncentracija.

a) Po negativni strani zgoraj pod B 2 b) navedena prepoved kumulacije (§ 96). Ta prepoved pa se v praksi, kakor bom objasnil v oddelku o dokazih, ne vpošteva.

Na pozitivno stran pa:

b) Nedopustnost pripravljalnih spisov razen odgovora na tožbo. § 158 (v novelirani obliki z leta 1885) veli, da je razpravljanje samo ustno in da se »pismena objašnjenja i razprave neče uzimati u vid«.

c) Prelaganje narokov.

To je zelo omejeno in taksativno.

z) Predložitev je po § 130 dopustna, če katera stranka iz važnih vzrokov, kakor n. pr. nenadna bolezen (naprasna boleost) ali iz drugih neodloživih preprek brez lastne krivde niti sama ne more priti niti poslati polnomočnika. Stranka mora to najdalje na dan naroka javiti sodišču in navesti dokaze, ali, če jih nima, ponuditi se k prisegi. Če se sodišče prepriča o verodostojnosti preprek, odloži narok. (O nasprotnem slučaju bo govor nižje pod rubriko »izostanek«.)

β) Po § 137. sodišče odredi drug narok v nastopnih slučajih:

1. Če obe stranki izostaneta, pa prosi potem ena ali druga za nov narok;

2. če je jedna stranka izostala pa došla zahteva prelozbo;

3. če jedna stranka pri razpravi navede nove dokaze, pa protivna stranka na to neče dati odgovora. (Glej tudi § 160.) Temu primeru je jednak oni, ko toženec na tozbo ne vložil odgovora, ampak šele pri naroku odgovarja na njo (glej zgoraj pod B 3);

4. če vabilo kaki stranki ni bilo pravočasno ali pa sploh ne vročeno.

7) § 142. predpisuje, da se narok, že enkrat preložen, na noben način ne sme več preložiti.

Andra Gjorgjević v svoji knjigi »Teorija gradj. suds. postopka« (I. del. 1891, str. 187) zastopa mnenje, da ta prepoved velja le za narok, ki sta ga stranki že enkrat sporazumno prenesli. (Sporazumni prenos je po njegovem mnenju dopusten, ker ga zakon ne prepoveduje in se strank ne more siliti, da o sporu razpravljata, če nočeta.) Navaja pa avtor dalje, da praksa te prepovedi v občni niti ne vpoštevata in da proti njej vedno dopušča sporazumne preložitve. Vidi se torej, da v zakonu zamišljena stroga koncentracija v praksi ne vspeva, ampak da je prav tista vrzel, ki najbolj pospešuje zavlačevanje pravnih stvari in ki je pri nas tesno zamašena, na široko odprta.

d) podaljšanje rokov.

O tem zakon sam nima nikakega predpisa. Odlok kas. suda 3. oktobra 1902., br. 7243 tolmači določbo § 116 (glej zgoraj pod 7) tako, da, ako tudi ta § zabranjuje, da se »u jedan mah« dá rok daljši od 2 mesecev, on ne zabranjuje, da se na ponovno traženje rok podaljša zopet v tem obsegu. Mogoče je torej rok podaljšati brez važnih vzrokov, kar zopet popolnoma obrezvspeši vsako koncentracijo v tem pogledu.

9. Neizpolnitev roka.

§ 138. veli, da so posledice, ako kaka stranka ne učini dejanja v zakonitem ali sodniškem roku, navedene pri pojedinih slučajih. Občega predpisa torej ni.

10. Izostanek od naroka.

a) Zgoraj pod 8 c z) je bil govor o prelozbi naroka, če se sodišče prepriča o verodostojnosti preprek. Če pa sodišče tega prepričanja ne zadobi (»ako sud dokaze ne uvažil«), ali če se stranka, ki dokazov nima, v predlogu za prelozitev ne ponudi

ik prisegi (ne obeća zakletvu položiti), kakor tudi če stranka v obče preložitve niti zahtevala ni, izreče sodišče sodbo (presudu) potem ko je zaslišalo stranko, ki je na narok došla (§ 132, 133) in došle priče* (§ 171).

Določbe, sl'čne našemu c. pr. redu, da veljajo navedbe došle stranke za resnične, srbski gradj. postopnik ne pozná. Posledica temu je, da ni kontumačnih sodb v našem zmyslu. Sodišče mora vse dokaze, ki jih je navedla stranka za svoje trditve (tožitelj v tožbi, toženec v odgovoru) provesti, odnosno če došli toženec ni bil podal odgovora na tožbo, narok preložiti (glej zgoraj pod 8 §) 3). V tem zmyslu odlok kas. suda 19. januarja 1909., br. 679. (Glej tudi članek dr. Arandjelovića v »Arhivu« št. 5, 1920. »Posledice nedolazka tuženkovog na ročište«).

b) Vendar pa ima izostanje gotove posledice, a samo formalno-pravne:

Če izostane tožitelj, izgubi pravico (§ 139):

α) izbirati veščake in prigovarjati (činiti izuzeće) nasprotnikovim veščakom,

β) »činiti izuzeće« proti obliki in veljavnosti nasprotnikovih listin (protivu forme i urednosti izprave),

γ) dokazovati, da so trg. knjige (tevter) veljavne (važan), ako jih nasprotnik ne prizná,

δ) proti verodostojnosti nasprotnih prič »činiti izuzeće«.

Če izostane toženec izgubi pravico (§ 140):

α) vse pravkar pod b) α, β, δ, navedeno,

β) dokazovati, da je nasprotnikov tevter »neuredan«,

δ) domneva se, da tožitelju vrača glavno prisego, dopolnilno pa odobrava.

c) Pravna sredstva v slučajih pod a). Ako sodnik predlogu za preložitve ne ugodí, izostala stranka nima posebnega pravnega leka, ampak mora pritožbo, da se predlogu ni ugodilo, uveljaviti v pravnem sredstvu proti sodbi sami (§ 133), t. j. »nezadovoljstvo« na apelacioni sud, odnosno »žalba« na kasacioni sud. Ako pa izostala stranka predloga za preložbo v obče ni bila stavila, potem sme stranka v 15 dneh po vročbi sodbe opravičiti (pravdati) izostanek, ali pa vložiti proti sodbi redni pravni lek. Če se posluž enega, je

drugo izključeno (§ 134). Opravičba je mogoča le iz razlogov, da so nastopili vzroki ali prepreke, zbog katerih je stranka brez svoje krivde morala od naroka izostati, a ni mogla niti polnomočnika poslati; v slučaju, da nima dokazov, mora ponuditi prisego (§ 135). Ako sodišče spozná vzrok izostanja za veljaven (ako ga »uvaži«) — ni povedano ali po izvedbi dokazov, mora pa se to domnevati — razveljaviti sodbo in določiti nov narok za razpravo in sodbo, ter mora izostala stranka nasprotniku povrniti stroške. Isto velja za slučaj, da stranka nima dokazov in ponudi le svojo prisego, samo s premembo, da sodnik določi najpoprej narok za prisego in se razveljavljenje izreče po položeni prisegi (§ 136, 141). Pravnega sredstva proti tem odločbam ni (§ 136). Ako pa sodišče vzrok ne smatra za veljaven, ali pa če stranka ponudene prisege ne položi, izreče sodbo za izvršno.

d) Ako izostaneta obe stranki in nobena pismeno ne zahteva, da se razprava vrši v njeni nenavzočnosti, potem stavi sodišče spis v arhiv in tožitelj mora plačati event. pričnine, stroške in sudske takse (§ 172). Vsaka stranka pa sme zahtevati nov narok (glej zgoraj pod 8 c) 3) 1).

Le eden slučaj je po judikaturi kas. suda, kjer se vrši razprava in izreče sodba tudi v odsotnosti obeh strank. V izvršilnem postopanju bomo slišali, da se iz gotovih vzrokov sme s tožbo izpodbijati veljavnost (urednost) izvršilne prodaje. O takih tožbah se mora vsekako izdati sodba, ker se mora ugotoviti, če je izvršena prodaja veljavna ali ne.

11. U m i k t o ž b e

je dopusten brez privoljenja toženca samo dotlej, dokler mu ni dana tožba na odgovor, sicer pa le z njegovim privoljenjem (§ 143).

12. O p o r a v n a v i (poravnenje).

Poravnava je enaka izvršilni sodbi, izpodbijati se jo more le, če je na »prevari ili obmami« (§§ 144—147).

13. O s p i s i h.

Dokler teče pravda, smejo tretje osebe spise vpogledati le s privoljenjem strank, po končani pravdi pa vsakdo brez tega privoljenja; kontravota (odvojena mnenja) sodnikov pa

se ne sme nikdar vpogledati (§ 148). Ta kavtela je dana v interesu neodvisnosti sodnikov.

Sicer pa veljajo glede sp'sov približno iste določbe kakor pri nas, n. pr. da jih je vložiti v tolikih izvodih, da dobi vsak vdeleženec enega in da eden ostane pri sodišču.

14. O l v r o č b a h. (§§ 358—375).

Tudi tu so približno isti predpisi, kakor pri nas (vročbe po slugah, pošti, policijskem uradu), zato se jih sme preiti.

15. R a z p r a v a (izvidjanje).

I. Vodstvo in ovedba dejanskega stanu.

a) Razprava je ustna in javna (§ 149), pismenih objašnjenj se ne sme sprejemati (§ 158). Glede izključitve javnosti in policijskih odredb, ki pristojajo predsedniku, se v § 150 do 156 nahajajo našim slični predpisi.

b) Precej začetkoma razprave mora predsednik stranke opomniti, da se poravnajo, ali zedinijo na razsodišče (izbrani sud) predstavivši jim posledice pravnjanja. (§ 157). Če poravnave ali zedinjenja na izbrani sud ni, kar se mora zabeležiti v zapisnik (beležko), se prečitata tožba in odgovor na tožbo, ter zapisniki o zaslišanju prič, če so bile zaslišane pred razpravo (§ 158). Vsaka stranka sme dejanstva (obstoateljstva), koja je navela, popolniti, popraviti ali podkrepiti (§ 159). Vsaka stranka ima pravico odgovarjati na nove navedbe protivnika (§ 161), primorana pa v to ni. Če ne odgovarja, se narok preloži (glej zgōraj pod 8 c § 3). Sicer pa se stranko, ki noče odgovarjati, smatra za izostalō (§ 162). Ako tožitelj spremeni naslov tožbe, tožencu ni treba na to odgovarjati. V tem slučaju sodišče naloži tožitelju »rešenjem«, da vloži drugo tožbo in plača stroške (§ 160).

c) Sodišče ima pravico zahtevati od vsake stranke, da mu dovoljno objasni ona obstojateljstva, koja drži, da niso jasna. Zato sme sodišče vsako stranko opominjati in ona je dolžna, da na vsako obstojateljstvo protivne stranke točno in jasno odgovarja. (§ 164). Tu je torej konkretizirano materijalno vodstvo razprave. Ne sega tako daleč, kakor je vstanovljeno v § 182

našega c. pr. reda, po katerem mora sodnik tudi skrbeti za to, da stranki izneseta vse merodajne okolnosti.

d) Stranka sme samo glede onih dejanj (bića), ki niso njeno delo, izjaviti, da jih ne zna (§ 165).

e) Sodšče sme »izvidjenje samo onda zaključiti, kad parnica bude tako isledjena, da se može rešiti« (§ 166).

f) O razpravi se piše zapisnik (beležka), ki mora po § 169 mimo imen sodnikov, strank in navedbe sporne stvari obsegati: »sve što je usmeno iznadjeno a prinosi rešenju stvari« (točka 4.), zaključenja sudska, v kolikor ne bi bila v osobenom (posebnem) »aktu izložena« (točka 5), »izkazivanja veštaka i svedoka, u koliko ni to činjeno u osobenom aktu« (točka 6).

g) Vsaka stranka sme zahtevati, da se vse, kar je ona navela ali kar je navela protivna stranka ali priznala in prinosi rešenju pravde, stavi v zapisnik, v kolikor to tožbo ali odgovor na tožbo »preinačava, popunjava, izpravlja (t. j. popravlja) ili podkrepljava« (§ 167).

h) Beležko mora predsednik prečitati in če jo potrdijo za pravo, jo podpišejo ali podkrižajo stranke, njih zastopniki in priče (§ 170).

i) Ako bi se pri razpravi pokazalo kako kaznjivo dejanje katere izmed strank, od katerega bi bilo odvisno rešenje pravde, se razprava prekine (prestane) in odpočne kriminalna razprava (§ 174).

k) Kadar je stvar dovolj pretreseana, se stranke odstranijo, sodišče sklene sodbo, ki se s kratkimi razlogi (podbudjenima) zapiše v zapisnik in ko ga sodniki podpišejo, jo predsednik javno razglasi. Sodnik, ki se s sodbo ne strinja, odda svoje posebno (odvojeno) mnenje. 15 dni potem mora sodišče sodbo pismeno izdati (§ 175—177).

II. Dokazi.

Stranka mora dokazati dejanstva (zbića), na koja osniva svoje pravo, inace se ona, koja so od nasprotne strani osporena, ne smatra za istinita (§ 178). »Ono delo ili navod parničara, koje protivna strana u parnici pred sudom prizna, sma-

ira se za istinito« (§ 180). Sámó oporekanje (poricanje) dejanstev je nedopustno (§ 181). Po načelnem stališču kas. suda mora stranka vsa dejanstva, ki jih nasprotnik ne prizna po § 180, dokazati in velja to tudi glede navedb v tožbi, ako toženec ni podal niti odgovora na tožbo, niti ni prišel k razpravi. Iz tega sledi, da molčečega priznanja ni in da, ker se mora priznanje izreči pred sodiščem, izvensodno priznanje ni dokazno sredstvo.

Veljavno more priznati: ki je opravičen nezavisno razpolagati s premoženjem, o katerem je spor; roditelji za maloletna deca, dokler so pod njihovim varstvom; varuh ali kurator (staratelj) za varovanca ali kuranda; zakoniti zastopnik (§ 183).

Priznanje sospornika veže druge sospornike, ako je on njihov zastopnik po zmislu § 74 in 87 št. 3 (prvo imenovani tožitelj odnosno toženec, ako sosporniki ne pooblastijo drugega) § 184.

Oporekanje (poricanje) priznanja je samo takrat uvaževati, ako se popolnoma dokaže, da stvar drugače stoji, kakor je priznana (§ 182).

Dokazi so po § 186: listine (isprave) prič e (svedoci) in prisega (zakletva). Pomotoma so izpuščeni izvedenci (veštaci).

Dokaznega sklepa, ki tvori pri nas cezuro med ovedbo dejanskega stanu in dokazovanjem, zakon ne pozna.

1. Listine (isprave):

Te so javne ali privatne.

Javne listine so po § 187:

1. sudski protokoli (beležke), presude, naredbe, izvodi iz intab. protokolov.

Kot javne listine šteje zakon pod to točko tudi one privatne listine, ki so po sudu, po okružnem ali sreskem načelstvu ali upravi mesta Beograd potrdjene. Potvrdenje se izvrši, da kateri izmed omenjenih uradov listino stranki prečita in ta prizna, da jo je ona izdala, na kar oblast to priznanje na listino zapiše in je stranka podpiše. Klavzula potvrdenja se glasi: »da je N. N. pred (ime oblasti) priznal, da je to listino (ime listine) N. N.-u izdal, sud — načelstvo — uprava — potrjuje«. Za vrednost predmeta do 200 din. (sedaj 500 din.) morejo

potrditev izdati občinski sudovi (izmena i dopuna k § 192 19. aprila 1885 in čl. 15 ur.).

2. listine javnih oblasti, izdane v njih delokrogu,
3. listine tujih oblasti, potrjene po srb. ministrstvu za inostrana dela,
4. sveštenski izvodi protokola krštenih, venčanih, umrlih.
5. šolske listine,
6. esnafske listine (esnafi — Zunft).

Vse druge listine so privatne.

Protidokaz proti javnim listinam je dopusten (§ 188), a ne s pričami (§ 233).

Privatna listina je popoln dokaz proti izdajatelju, v kolikor jo priznava, ali v kolikor v slučaju »odricanja« podnositelj istinitost njeno dokaže (§ 189). Kak bodi ta dokaz, zakon izrecno ne pove, pač pa pravi v § 196, da je primerjanje rokopisa in podpisa z drugo pisavo izdajatelja listine dopusten le, ako drugih dokazov ni.

V § 190—194 so posebne določbe glede »obligacij« (zadolžnic). § 190 zahteva, da je v njej naveden tudi naslov, a kas. sud odloča, da jo je vzeti za podpun dokaz tudi, ako nima naslova.

Obligacija velja samo onda, ako jo dolžnik lastnoročno piše in podpiše, ali pa če tega ni, ako je sodno, po policijski, sreski ali okružni oblasti »odostoverena« (§ 192). V čem to odostoverjenje obstoji, zakon ne pove, ampak le pravi v § 193, da morajo oblasti pri odostoverjenju prepričati se, da so to tiste osebe, o katerih govori obligacija. Vsekako je odostoverjenje razlikovati od zgoraj navedene »potvrde« in bo slično našej legalizaciji.

Proti ali izvan vsebine listine ni dopusten dokaz s pričami (§ 242).

Trgovske in obrtniške knjige je glede dokazne moči presojati po trg. zakonu (§ 195).

Računi trgovski, mojstrski in krčmarski so popoln dokaz, če dolžnik lastnoročno vpiše svoto s številkami in priznanje, da je dolžan ter se lastnoročno podpiše (§ 195 a).

Predložba listine (§ 200). Listina se predloži v odostoverenem prepisu (glej pod B 2 a). Na zahtevanje se mora pokazati original. Če se ga ne pokaže, prepis nima dokazne moči. Če je original nepristen (lažan), ga sodišče shrani, postopa proti podноситelju, ako njega zažene krivda, po kazenskem zakonu, potem pa nadaljuje pravdo (prim. točko B 15 i).

Če kedo o svojem pravu, ali o tem, da je obvezo izpolnil, nima listine, more sodnim potom zahtevati, da se mu listina izda (§ 202) Ta določba ima posebno važnost z ozirom na omejitev dokaznega sredstva s pričami, o čemer bo pozneje govor.

Edicija (§ 203): Če je listina izdana komu v namenu, da služi njemu v dokaz ali če je listina skupna ali če jo ima nasprotnik ali je dolžan čuvati jo, jo more zahtevati od njega in event. tudi od tretje osebe. Ako nasprotnik taji posest, se mu naloži prisega, da je ne samo nima, ampak da jo tudi ni uničil ali drugemu dal in da ne ve, kje se nahaja.

Amortizacija. O tem ima predpis § 204.

2.) O pričah in pričevanjih. O tem ravnajo § 208—245. Le načelne stvari hočem tu omeniti.

a) pričevanje je direktno pred sodiščem, bodisi pred sodečim ali pa pred zaprošenim, ali pa indirektno, s pisneno izjavo. Poslednja mora biti sestavljena po predpisih, ki so postavljeni za ustno izpovedbo, in potrjena po prvo-stopenem sudu. Brez sodne potrditve velja le tedaj, če jo nasprotna stranka izrecno odobri, ali pa če izgubi pravico »činiti izuzeća« vsled izostanja po § 139, 140 (glej B 10). Na zahtevanje strank pa mora pričati, ako mogoče, priti osebno k sodišču (§ 208).

b) Priče iz okrožja sodečega sodišča pozovejo se k razpravi, druge pa da sodišče zaslišati pri sodišču bivanja, le če je njih bivališče bližje sodečemu sodišču, se jih pozove direktno k razpravi. Zaslišati jih je tako, da dospe zapisnik že na razpravo (glej točko B 15 b). Lahko jih pa tudi vabi k razpravi, če je to treba. Če je priča bolna ali tako stara, da ne more priti k sodišču, jo dá sodišče zaslišati po najbližjem polijsskem oblast-

v u. Zaslišanju pri policijskem oblastvu ali po zaprošenem sodniku smeta stranki prisostvovati, (ř 209).

c) **Metropolita** ali **vladiko** mora sodišče po enem sodnikov in zapisnikarju zaslišati na domu, tako tudi bolne in stare priče, ki ne morejo priti k sodišču (sc. če se jih ne zasliši po polic. oblasti), § 221.

d) Redoma se zaslišava priče tekom pravde. More pa jih pustiti zaslišati tisti, čegar se tiče, tudi pred začetkom pravde, če je priča zelo stara, bolna ali »se sprema na dugi put«, ali ako jo je zaslišati pri drugem sodišču, nego se bo vršila pravda, § 238.

e) Pred zaslišanjem sodišče opomni pričo, »da duše ne greši in ne uvaljuje se u krivicu« ampak da izpove »pravu istinu«, tako, da bo mogel na izpoved priseči; nato se priče zaslišavajo vsaka posebej v navzočnosti strank (§ 222), a zaslišane sodišče pridrži, dokler niso vse izprašane (§ 225). Priče prisežejo po zaslišbi in le na zahtevanje strank ali pa če sodišče spozna to za potrebno, po formuli, slični naši, po opominu na svetost prisege in nasledke krive prisege (§ 234;) kristjani položijo pred 2 gorečima svečama 3 prste desne roke na križ in evangelij, nekristjani pa dvignejo 3 prste desne roke kvišku (§ 234, 277, 278). Metropoliti in vladike ne prisegajo, drugi svešteniki pa pred sodiščem samo glasno prečitajo prisežno formulo in jo podpišejo (§ 234, zadnji odst.).

f) Izpraševanje se začne z občimi pitaji, navedenimi v § 223 (ime, priimek, starost, sorodstvo ali svaštvo s strankami, ali vé iz lastne vednosti ali je le slišal od drugih, ima od pravde korist ali škodo, ali mu je kdo kaj obljubil za pričevanje, ali se je dogovarjal z drugimi pričami, kako naj priča; ali živi s kako stranko v velikem neprijateljstvu; ali je bil radi zločina, prestupljenja (pregreška) ali izstupljenja (prestopka) iz koristljubja že kaznovan). Če so vsi odgovori negativni, se zapiše v zapisnik »sposoban«.

Ta občja vprašanja imajo pomen za presojo dopustnosti priče ali subjektivne dokazne vrednosti njene izpovedbe.

V tem oziru se delijo priče

g) na nesposobne, podzrive (sumljive) in sposobne.

z) Nesposobne priče so naštete v § 210 («kojima zbog duševnih ili telesnih nedostataka nije moguće doznati i kazati istinu», n. pr. slepci, če bi morali pričati o čem, kar se mora videti, gluhi ali gluhonemi, kar se mora slišati; če so oslepeli ali oglušili po dogodku, o katerem morajo izpovedati, se smejo zaslišati, a le tedaj, če znajo pisati, ker se jih zaslišuje pismeno; brezumni (besomučni, zgranuti i ludi); slaboumne se sme zaslišati o lažje umljivih stvarih, ne pa n. pr. o zamotanikih računih; obsojenci radi zločina, tudi če so pomiloščeni, dokler se ne vrnejo v prejšnje pravice; otroci pod 14 leti. Na nesposobnost priče je uradoma paziti in se nesposobno pričo ne sme zaslišati.

) Podzrive priče se delijo na 2 dela:

1. podzrive, katerih se ne sme zaslišati, ako nasprotna stranka »čini izuzeče« (§ 211). To so: če je priča s stranko, ki se na njo sklicuje, v sorodu v pravi črti navzgor ali navzdol; brat in sestra; mož in žena; tast, tašča; svekar ali svekrva; poočim ali pomajka; posinak ali počerka; očim, mačcha, pastorek; zaročenec, zaročenka, njih oče ali mati; »koi priznaju, da so primili mitu ali poklon u ime svedočbe«; o kojih je dokazano ali jasno, da imajo od pravde korist ali škodo; oni, koji so v isti pravdi bili »punomoćnici ali zastupnici«;

2. podzrive, ki jih mora sodšče zaslišati navzlic nasprotnikovemu »izuzeću« (§ 215). Njih izpoved je oceniti kakor v obče izpovedbe drugih prič po §§ 213, 214. Te so: drugačno, kakor v § 211 navedeno sorodstvo ali svaštvo, neizpolnjeno 16. leto, veliko neprijateljstvo, dogovarjanje z drugimi pričami, svetovanje stranki, kako naj vodi pravdo, lahkomišljeno življenje, sum podmitljivosti, lažnjiv in v obče grd značaj.

h) Vrednost izpovedbe: Samo jasno opredeljeno in na lastnem znanju osnovano pričevanje more biti dokaz. Izpovedba priče, ki se komaj spominja na dogodek, ki ga je čula le od drugih, ki si je v izpovedbi v protislovju, ki izpovedbo preklicuje, nima nikake dokazne vrednosti (§ 218).

V kolikor pa so izpovedbe prič veljavne (»u koliko će izkazivanje svedoka važiti«), jih presoja sodišče po prostem preudarku, upoštevajoč vse okolnosti in razloge, iz katerih je kaka priča podozriva (§ 213, 214).

Če priče tožitelja kažejo eno, priče toženca pa drugo, odloča večja ali manja verodostojnost in okolnosti, ki podpirajo izpovedbo (§ 232).

i) prisilna sredstva in odrekanje pričevanja. Sorodnike, navedene v točki 1, § 211 (glej zgoraj pod β), 1) se ne sme siliti, da pričajo proti svoji rodbini, razen če se dan rojstva, poroke ali smrti ne dá drugače dokazati (§ 212). To veja seveda le za slučaj, če protivna stranka ne čini izuzeča. Kdor noče pričati ali priseči, odgovarja stranki za stroške in škodo v visokosti izgubljene pravde, če jo je priča z odreko pričevanja zakrivila (§ 235). Ako priča izostane, se jo po ur. čl. 23 obsodi v povračilo stroškov, ako izostane drugič, zapade denarni kazni in se jo po policiji dovede, more pa izostanek opravičiti (§ 239 in čl. 23. ur.).

k) Nedopustnost dokaza s pričami. Dopus-
 ten ni najprvo proti javnim listinam v obče in proti privatnim listinam, ako naj se dokaže nasprotje ali kaj drugega od vsebine listine (glej zgoraj pod B, II, 1). Po zakonu z dne 8. marca 1881, s katerim so se določbe §§ 242—245 izmenjale odnosno popolnile, dalje ni dopusten glede zahtev (tražbina), kojih vsota vrednosti prekorači znesek 200 din.,¹⁾ brez ozira na naslov (osnov), iz kojega terjatev izvira, in na predmet, ki se zahteva (§ 242), tudi ne, ako se vtožena zahteva skrči pod 200 din. (§ 243 a), ali ako je ostanek ali del zahteve nad 200 din. (§ 243 b). K vsoti 200 din. je prišteti tudi obresti (§ 243). Ako ena in ista tožba obsega več zahtev, ki se jih ne dokazuje z listinami in vsota ali vrednost vseh prekorači 200 dinarjev, je dokaz s pričami nedopusten, pa naj posamezne zahteve izhajajo iz različnih naslovov in iz raznih dôb, razen ako bi zahteve izhajale iz nasledstva, darila ali drugače od

¹⁾ Ker pristojnost občinskih sodišč sega sedaj po ur. do zneska 500 din., potem je tudi v pravadah pred temi sodišči, ki presegajo znesek 500 din., dokazovanje s pričami nemogoče.

raznih oseb (§ 244). Vse zahteve iz kateregakoli naslova, ki se ne dokazujejo popolnoma z listinami, se m o r a j o zahtevati z eno in isto tožbo, ker se ostale zahteve, za katere ni pismenega dokaza, po vloženi tožbi ne morejo več uveljaviti (ostale tražbine neče se primati); vendar se za zahteve, ki so dogovorjene, preden je stopil ta zakon v moč in katere imajo v mislih §§ 243, 244 in 244 a), postavlja rok 1 leta, da oni, ki nimajo pismene pogodbe o svoji zahtevi, ali napravijo take pogodbe ali pa stvar na sodišču doženejo (§ 244 a). Od teh zahtev, razen onih § 244 a), izuzemajo se slučajji, v katerih se počete dokaza nahaja v pismu od tistega, proti kateremu gre zahteva, ali čegar predstavnik je toženi, in to pismo dovede zahtevo do verjetnosti (§ 245).

Po judikaturi kas. suda tvorijo »početak dokaza« listine, ki ne odgovarjajo vsem zakonitim formalnostim. Glej o tem tudi članek L a v. Uroševića v Arhivu, knjiga III. (XX), br. 1 (1921), str. 50.

V § 245 a) se nadalje kot izjema navajajo še slučajji, v katerih tožitelju ni bilo mogoče nabaviti si »pismenu ispravu«.

Judikatura kas. suda izjavlja, da veljajo predpisi navedenega zakona le za pravne stvari, katere izvirajo iz dogovora, iz volje strank, tedaj za obligacije, koder si stranke morejo napraviti listine, vendar pa za pridobitev lastninske pravice na nepremičnini priznava edinole »tapijo« in izključuje dokaz priposestvanja s pričami. Tožba bo torej naperiti po § 202. (glej zgoraj pod II., 1) na izdajo tapije in v pravdi dognati dokaz priposestvanja s pričami.

Ker se stvarna pristojnost prvostep. sudov pričenja z zneskom 500 din. — poprej z zneskom 200 din. — ta dokaz v obligacijskih pravnih sploh ne prihaja v poštev.

S tem zakonom pa je tudi bistveno zožena prepoved kumulacije tožba v § 96. (glej točka B, 2 b), če ne dejanski razveljavljena. Zatrjevalo se mi je, da se praksa določbe § 96 ni držala temveč kumulacije dopuščala. Tako bi bilo razumevati, da novelirani § 244. govori o kumulaciji kar kot obstoječem dejstvu in da jo § 244a za gotovo vrsto terjatev s posledico prekluzije naravnost zapoveduje.

3. O izvedencih.

O teh je govor v §§ 246—260 in čl. 24—26 ur. in ni bistvene razlike od naših predpisov. Posebnost je le ta, da se privzamejo 3 izvedenci. Vsaka stranka izvoli enega, a oba izvedenca tretjega. Če stranki izvedencev ne izvolita, jih določi sodišče. Pri-sežejo se le na izrecno zahtevo strank, in to pred zaslišanjem.

4. O prisegah strank. §§ 261—302.

Prisege so: glavna, dopolnilna, cenilna in razodetna prisega. Poslednja v pravnih zarad navedbe premoženja. Druge so enake prisegam bivšega sodn. r. avstrijskega. Ker je gotovo, da te pri unifikaciji pravnega postopanja ne bodo prihajale v poštev, jih preidem.

III. Presuda, rešenje, naredba.

S presudo (sodbo) se reši pravda meritorno, z rešenjem postranska vprašanja n. pr. o pristojnosti, o zavarovanju, a z naredbami se vravnava postopanje (§ 303).

Presuda se mora izreči v »punom zasedanju« (t. j. sednatu, kakor je predpisan), soglasno ali z večino glasov po zakonu in na podstavi zakonitih dokazov ter samo o tem, kar se zahteva (§ 304).

V presudi mora biti (§ 305):

1. ime sodišča in ali je pristojno po zakonu ali odredjeno (glej točko B III. C, 6),
2. imena i prezimena in bivališča vseh tožiteljev in toženih in njih zastopnikov,
3. predmet spora,
4. imena i prezimena sodnikov in delovodje (sekretara ili pisara),
5. kaj zahteva tožitelj, s kakim naslovom in s katerimi dokazi,
6. je li toženec zahtevo priznal in ako ne, kateri so njegovi dokazi,
7. katere dokaze je sodišče vpoštevalo, katere odbacilo in zakaj,
8. po katerem paragrafu zakona se spor presoja,
9. ali se tožitelju prisoja in kaj, ali pa se ga odbija. Ako se prisoja interes, se mora povedati, koliko in kedaj. Ako se priznajo stroški stranki ali pričam se mora navesti, koliko znašajo in komu gredo in kedo plača sudske takse,
10. če ima kedo prisego položiti, se ga mora označiti in navesti dejanstva, na katera mora priseči in poleg tega staviti tudi posledice, ako prisege ne položi,
11. broj, pod katerim, mesto na katerem in čas, kedaj je presuda izrečena.

Izrecno v zakonu ni predpisano, da mora presuda imeti tudi nadpis »Presuda«. Izhaja pa to iz besedila in ima vsaka presuda v praksi tudi res ta nadpis. V »imenu Kralja« se presude ne izrekajo, ampak samo rešenja kas. suda. Navedba vsebine izpovedeb prič ni predpisana. V teoriji se označenja pod 1. do 4. z nadpisom »presuda« vred imenujejo za glavje, označenja pod 5. in 6. referat, ona pod 7. in 8. sudske pobude (razlogi), pod 9. in 10. dispozitivum in pod 11. s pečatom in podpisu vred, ki jih mora imeti presuda (§ 308.), zaključenje.

V rešenju morajo biti navedena imena i prezimena strank, predmet, navodi strank in pobudjenja sudska. Kaj mora biti vsebina naredb v zakonu ni predpisano, le v § 308 je v obče rečeno, da morajo presude, rešenja in naredbe imeti podpis in sudski pečat.

Presude in rešenja so po § 307 izvršna, ako ni vloženege pravnega leka na apelacioni ali kasacioni sud, ako pravni lek ni dopusten, in ako kas. sud presudo ali rešenje potrdi (osnaži).

Rok dajatve (Leistungsfrist) za sodbo in rešenje ni predpisan. Ta rok se določi šele v izvršilnem postopanju po izvršilni (policijski) oblasti, v nekaterih stvareh (n. pr. meničnih) se mora pa plačati že takoj na podstavi presude odnosno rešenja.

IV. Pravdni stroški.

Posebne določbe o pravnih stroških ni. V § 515 je določeno, da sudske takse plača tista stranka, ki pravdo izgubi. Ta določba se vstrečno vporablja in tudi na pravdne stroške. Sicer se je pa praksa razvila popolnoma v smeri tujih civ. pravd. zakonov, da stroške, ki jih je zakrivila kaka stranka sama, ali niso bili potrebni, trpi dotična stranka, v slučaju delnega uspeha pa da se stroški razmerno delijo. Singularno določbo ima ur. čl. 27 za primer, da pravdna stranka ne navede točno naslova priče. Ako se vsled tega narok mora preložiti, plača nasprotniku stroške prelozbe brez ozira na izid pravde.

III. Postopanje pred apelacionim in kasacionim sudom.

A. Pred apelacionim sudom.

Proti presudam je dopustno »nezadovoljstvo« (apelacija) na apelacioni sud, ako je sodba izrečena:

1. o neocenljivem predmetu, n. pr. služnosti, usinovljenju, oglašenju za zapravljivca i. t. d.,

2. o predmetu, čigar vrednost presega 1000 poreskih grošev (1 por. groš = 42.1 din., tedaj 421 din. po ur. čl. 1 pa je poreski groš = 2 din., tedaj 2000 din.), ne vštévši interes, stroške, dangubo in škodo (§ 309).

Apeliranju ne podleže presude, ki so izrečene na brez-pogojnem priznanju, ali v katerih se spozna na glavno prisego ali na razodetno prisego (§ 310).

Nezadovoljstvo je pismeno ali ustno vložiti v 15 dneh od dne, ko je bila presuda vročena (§ 311). Ako ni vloženo pravočasno, je prvostepeni sud zavrne (odbaci), proti čemur pa se more v 15 dneh predložiti dokaze, na kar prvostepeni sud pošlje spis apelacionemu sudu, ki nezadovoljstvo reši, če je mnenja, da je vloženo pravočasno, v protivnem slučaju pa potrdi (osnaži) prvostepeno sodbo (§ 312). Pravočasno vloženo nezadovoljstvo zadržuje izvršilnost (pravno moč) sodbe v toliko, v kolikor je izpodbijana, a tudi v tem slučaju mora izpodbijani del presegati znesek 1000 por. grošev drugače nezadovoljstvo ni dopustno, ampak po § 314 samo žalba na kasacioni sud. (Glej pa nižje pod B).

Novi dokazi niso dopustni (§ 314).

Prvostepeni sud predloži pravočasno vloženo nezadovoljstvo s spisi vred apelacionemu sudu na »r a s m a t r a n j e« in ta najpoprej presodi, če je podvrženo njegovemu rasmatranju in če ni, vrne spise prvostep. sudu (§§ 315, 316).

Ako apelacioni sud najde, da prvostepeni sud o kaki sporni točki ni sodil, mu vrne spise, da dopolni sodbu.

Ako zapazi druge važne pogreške v postopanju, posebno ako niso bile zaslišane priče ali izvedenci, katere bi bilo treba zaslišati, ali pa če sporni predmet ni zadosti točno »pregledan«, mu vrne spise, da svoje postopanje popravi (izpravi) in potrebne ovedbe (dosledjenje) včini. Tako popolnitev more ap. sud odrediti tudi uradoma, ako vidi, da se predmet brez tega ne bi mogel pravično rešiti.

V teh slučajih prvostep. sud ne izreče nove sodbe, ampak pošlje ap. sudu svojo prvo sodbo z opravljenimi dopolnitvami.

Če pa ap. sud najde, da kaj ni po postopku, kakor to treba, ocenjeno, ali če najde, da je kaj proti materialnim zakonom presojeno, on mora vse to s svojo sodbo sam popraviti (izpraviti); ako pa najde, da je vse, kakor treba, po postopku učinjeno in ocenjeno in po zakonu presojeno, o d o b r i presudo.

Vse to je določeno v § 317.

Vidi se, da ima apel. sud v presoji dokazov in dejanskega stanu popolnoma proste roke in da ni vezan na dokazno oceno prvega sodnika. S tem pa je vničen ves hasek, ki ga donša ustno in neposredno postopanje na prvi stopnji.

Opazke (primedbe) ki jih učini ap. sud ob zaukazu dopolnitve postopanja (to so v bistvu naši »razlogi«), naznani prvost. sud strankam (§ 318); prvostep. sudu se pošljejo mimo sodbe v tolikih izdatkih, kolikor je strank, tudi protimnenja sodnikov proti rešenju ali presudi ap. suda (§ 321).

Vse odločbe (zaključnja), tedaj »presude« in »rešenja« naznani predsednik javno, potem ko so jo podpisali vsi sodniki. »Rasmatranje« samo je pa javno, po odd. II., § 6 zak. z dne 20. februarja 1865 o »ustrojstvu sudova«. Rasmatranje pa ni razprava v našem zmislu, ker se tudi ne vabijo stranke.

B. P r e d k a s a c i o n i m s u d o m.

Pravno sredstvo na kas. sud se imenuje žalba. Formelno velja glede nje vse ono, kar o nezadovoljstvu (§ 323). Dopustna je, v kolikor pravno sredstvo ni izključeno, proti vsem rešenjem prvostep. suda (ne tudi apel. suda), proti sodbam prvostep. suda, ki niso podvržene apelaciji (glej poprej pod A, 2), proti vsem sodbam apel. suda in proti rešenjem Glavne kontrole (§ 322).

Iz tega sledi, da je po gradj. postopku kas. sud neposredna (če tudi samo kasatorna) instanca zoper vse odloke prvostep. suda in da pridejo pred njega tudi sodbe, kjer po zakonu apelacija ni dopustna.

Po sedanjem stanju pa je stvar drugačna.

Po določbi čl. 37. ur. sodi proti presudam sodnika poedinca, po čl. 60 pa proti rešenju v nespornih stvareh apelacioni

sud v drugi in poslednji stopnji. Proti njim torej žalba ni dopustna. Tako tudi odločba obšte sednice kas. suda z dne 7. septembra 1921., št. 9144, Sl. Nov. št. 240, ki mimo tega še izreka, da tudi proti rešenjem sodnika poedinca v spornih stvareh žalba na kas. sud ni dopustna in da sodi o njej, izvzemši le žalbo proti odločbi sodnika poedinca o penziji (glej prvi oddelek II), apelacioni sud.

Kas. sud torej, izvzemši zadnje navedeni slučaj, ni več neposredna pravna instanca proti rešenjem in sodbam prvostep. sudov. Potemtakem podleže tudi presude o sporih v vrednosti ne nad 1000 por. grošev = 2000 din., glede katerih je bila doslej dopustna le žalba na kas. sud (glej zgoraj pod A.), sedaj edinole kogniciji apel. suda.

Novi dokazi niso dopustni. Če je pa »rešenje« (pač tudi »presuda«?) nižjega suda izrečeno brez zaslišanja strank in le ta v žalbi podnese nove dokaze o okolnostih, zbog kojih bi delo (rad) sodišča bilo nično, tedaj sme kas. sud spise vrniti nižjemu sudu, da te dokaze oceni in stvar ponovno reši (§ 323 a).

Kas. sud mora najpoprej gledati, če stvar nadleži njegovemu rasmatranju in če je žalba pravočasno vložena. Če to ni, vrne spise nižjemu sudu (§ 324). Kas. sud. razveljavi (unišči) presude ali rešenja nižjega suda kadar najde, da je na škodo žalitelja sud kaj opustil učiniti po formalnem ali materijalnem zakonu, ali da je kaj proti tem predpisom učinil. Inače pa kas. sud presude ali rešenja za veljavne (snažne) proglasi. Ako vidi, da je sud postopal proti zakonu na škodo one stranke, ki se ne žali, on to v spremnem (sprovodnom) pismu na nižji sud pripomni (primeti), da se nižji sud vé ravnati v bodočih slučajih (§ 325).

Kakor že večkrat opomnjeno, kas. sud nima pravice, sodbo nižjega sodišča spremeniti, tedaj o stvari sami soditi. Zato ne izreka sodb, ampak samo rešenja. (Glej zgoraj drugi oddelek pod V.) Ima torej le kasatorično moč. Zato pa je v zak. o ustrojstvu (glej zgoraj drugi odd. pod IV) rečeno, da apelacioni sud sodi v 2. in poslednji instanci. Toda vse to je pravzaprav le formalnost, igra z besedami. Dejanski je kas. sud III. instanca za sodbe, proti katerim je dopustna apelacija.

Kajti, kakor bomo videli, se sodišče, čegar odločbo se vniči, mora ravnati po razlogih kas. suda.

Javno razglašenje zaključenj kas. suda je predpisano v § 327, javnost rasmatranja pa v III. odd. § 5 zakona o ustrojstvu. Rešenje kas. suda, s katerim »osnaži« presude je napram stranki, ki je pravdo izgubila, takoj izvršljivo (§ 329). Glede odprave in izdatkov rešenj velja isto kar za presude ap. suda.

Ako kas. sud rešenje ali presudo razveljavi (uništi) izdâ k temu rešenju svoje »primedbe«. Sud pa, čegar presudo se razveljavi, ima pravico temu upreti se. Če se ne upré, potem se mora ravnati po primedbah kas. suda in izreči novo sodbo (§ 330), odnosno postopanje po navodilih primedb popolniti in na to izreči novo sodbo (arg. ex § 331). V slučaju popolnitve mora »primedbe« priobčiti strankam (§ 331). Pri razveljavljanju rešenj pa je sud dolžan vpoštovati primedbe in se proti njim ne more vpreti (§ 333).

Ako se nižji sud pri razveljavljanju presude upré primedbam, naznani to kas. sudu v »sprovodnem pismu« na kas. sud in mora navesti, zakaj da ostane pri svoji presudi.

Tak upor mora kas. sud potem presojudi v plenarni seji (glej odd. II. pod V.).

Iz tega sledi, da imajo v bistvu prvostep. presude, če je žalba dopustna, celo 4 instance: prvostepeni, apelacioni sud, navadni senat, plenarni senat kas. suda.

Naj tu še opomnim, da gradj. postupak n'ima določbe o referentih pri sodiščih pravnih sredstev. Tudi praksa te institucije ne pozna. Stvar se vrši tako, da člani posameznih odelenj stopijo skupaj, večinoma vsak dan, rasmatrajo stvari na ta način, da eden članov čita vloženo pravno sredstvo, potem izpodbijano sodbo in rešenje ter če treba izpovedbo prič, odnosno izvedencev ter dokazne listine. Na to sklepajo. Eden članov, odnosno sekretar potem izdelâ sodbo odnosno rešenje.

ČETRTI ODDELEK.

Posebna postopanja.

1. Pozivna (izazivačka) pravda je vravnana v določbah § 346—350, sličnih naši prejšnji pozivni in pozvani tožbi.

2. P r a v d a z b o g r a č u n a (§§ 351—357). Slučaja sta:

- a) ako kedo noče, pa je dolžan račun položiti,
- b) ako kedo noče računa prejeti ali na njega odgovor dati.

V slučaju pod a) mora toženec, ako se ga v to obsodi, v 15 dneh položiti račun pri sodišču, o čemer se, ako je to storil, tožitelj obvesti. Če pa tega ne stori, sme tožitelj zahtevali »pribeležko« ali »zabrano« (o tem pozneje) na nasprotnikovo imetje ter staviti toženca za toliko časa v zapor, da račun položi. Če račun položi in nasprotnik z njim ni zadovoljen, mora ta v 15 dneh vložiti tožbo, v kateri pobija račun točko za točko (naša računska pravda). Ako tožbe ne vložijo, se smatra račun za polno dokazan.

V slučaju pod b) spozna sud najprvo z rešenjem, če je toženec dolžan račun sprejeti ali odgovor naj dati. Ako to vprašanje potrdi, sodišče v prvem slučaju račun, ki ga mora tožitelj že v tožbi v 2 izvodih priložiti, vroči takoj tožencu, drugi izvod pa pridržijo pri sodišču. V obeh slučajih mora toženec potem v 15 dneh odgovor na račun dati, sicer velja za odobren in polnodokazen. Če protivnik z odgovorom ni zadovoljen, mora, kakor pod a) v 15 dneh vložiti tožbo na priznanje računa.

3. P o n o v l j e n j e p a r n i c e (pravde) § 426—432.

Vzroki, iz katerih je ponovljenje parnice dopustno, so v § 426 taksativno naštetji in jih je 13. Nahajajo se med njimi vsi razlogi § 530 našega c. pr. r., samo da je razlog pod št. 4 (kaznjivo dejanje sodnika) deloma natančneje opredeljen (da je bil sodnik podkupljen, da je sodil na priporočilo kake druge osebe) deloma pa raztegnjen (da je kateri sodnik inhabilen in tega ni prej naznanil). Nov pa je razlog, ker srbski gradj. postupak ne pozna ugovora rei judicatae, da se je o istej stvari dvakrat sodilo, dalje razlog, da je kdo »dva puta učinio, što je bio dužan samo jedan put«. Nedopustno pa je ponovljenje za pravde, ki so se završile z glavno prisego ali s poravnavo, razen slučaja prevare ali krive prisege (§ 427). Zbog novih dokazov se mora ponovljenje zahtevati v 6 tednih, odkar je »ponovljač« zaznal za nove dokaze, dopustno pa je to ponovljenje le v dobi 3 let, odkar je sodba izvršna postala (§ 426, zadnji odst.). Drugače pa se sme ponovljenje zahtevati glede premičnih stvari v 3, glede

nepremičnin pa v 10 letih, odkar je sodba izvršna postala (§ 427).

Ponovljenje se mora zahtevati s tožbo, ki se jo da nasprotniku na odgovor, na kar se določi narok za »isledjenje« (povzedbe, preiskava) in za »izvidjanje« (razprava), kakor pri drugih pravadah. Tu se določi le z »rešenjem« in ne s presudo ter le v vprašanju, če je ponovljenje dopustno. Proti rešenju je dopustna po § 431 le žalba na kasacioni sud. Obnove stvari ne preko 3000 din. bodo pač spadale sedaj pred sodnika poedinca ter bo šla žalba na apelacioni sud, dasi s tem nima niti ur., niti odluka kas. suda (glej zgoraj tretji oddelek III, 13) kake odločbe. Že enkrat ponovljena pravda se na noben način ne sme več ponoviti (§ 432).

4. O izbranem sudu (razsodišče).

Spredaj v tretjem odd., II, B, 15, b), je navedeno, da mora predsednik začetkom razprave stranke pozvati, da se event. složijo na izbrani sud. Gradj. postupak stoji na stališču, da je sodno pravdanje strankam škodljivo v gmotnem in moralnem pogledu, ker pravda provzročuje neproduktivne stroške in povzroča sovrašтво. Daje torej prednost izbranemu sudu. Vrh tega pa ustanavlja v § 434 za nekatere spore še absolutno pristojnost razsodišč, ako ne spadajo v pristojnost občt. sudova. Ti so: spori o poljski škodi, bodisi še tako veliki in tudi če izvira iz kaznivih dejanj (adhezijsko postopanje je torej izključeno), o mejah med posameznimi občinami, o povračilu škode iz vozne pogodbe, spori iz tega, da se je živina med sabo pomešala, spori, izvirajoči iz delitve družabnega premoženja po § 47 trg. zak. in vsi spori zadrugarjev pri delitvi združnega premoženja.

Pri sojenju po izbranih sudovih sodeljuje v formalnem oziru prav izdatno policijska oblast. V slučajih absolutne pristojnosti po § 434 se morata stranki (sicer ne po predpisu zakona, ampak po odl. kas. suda 17. III. 1865, br. 855) obrniti na pol. oblast za sestavo izbr. suda. Če pol. oblast uvidi, da spor spada med slučaje § 434, pozove stranke, da izberejo razsodnike. Če pa misli, da spor semkaj ne spada, ali pa če se toženec

brani voliti razsodnike, češ, da spor ne spada v njih pristojnost, potem pol. oblast z rešenjem napoti tožitelja na prvostepeni sud. Tožitelj mora vložiti tožbo s priloženim polic. rešenjem, tožba se dá na odgovor in prvost. sud potem z rešenjem odloči po zmyslu § 49 (glej zgoraj tretji oddelek, II, B, 5), če spor spada pred redni ali pred izbrani sud. V poslednjem slučaju napoti stranki, da se obrneta na polic. oblast radi sestave zbr. suda. To postopanje je sedaj po čl. 29 ur. spremenjeno v toliko, da se moreta stranki takoj obrniti na prvostep. sud, da odloči, spada li spor v okvir določbe § 434, pri čemer izda sud po ustni razpravi svoje rešenje.

V slučaju, da se stranki prostovoljno podvržeta izbr. sudu, morata o tem napraviti listino, katero odostoveri polic. urad. V tej listini morajo biti navedena imena razsodnikov in predsednika in natančno označen spor (§ 436). Vsaka stranka ima pravico, izbrati po enega ali največ po dva razsodnika in po enega namestnika, obe stranki pa skupaj predsednika (§ 435). Za slučaj, če se ne zedinita, v zakonu ni nobenega predpisa. Iz tega sledi, da pogodbe na razsodnike drugače niti skleniti ne moreta, če nista v vsem edini.

Če sta pogodbo napravile v veljavni obliki, potem nobena stranka od nje ne more več odstopiti, in ima v slučaju, da katera hoče odstopiti, nasprotnik pravico, da zahteva od polic. oblasti, da izvrši pogodbo. Ako pa se v slučajih absolutne pristojnosti zbr. suda po § 434 stranki ne moreta zediniti glede oseb razsodnikov, potem jih določi policijska oblast za stranko, ki se protivi, razsodniki pa predsednika (§ 437 in ur. čl. 29).

Polic. oblast določi kraj in čas za razpravo ter o tem obvesti stranke in razsodnike (§ 438). Če kak sodnik ne pride, ga polic. oblast obsodi v denarno kazen (200—500 din. po ur. čl. 30) in pozove takoj namestnika; nedošli ima mimo tega plačati stroške na pričilih in dangubi strank ter razsodnikov (§ 439). Če izbrani sud ali kak sodnik zlonamerno zavlačuje vršenje svojega posla, imenuje prvostep. sud na pritožbo drug sud, očno izmenja sodnika, proti zavlačevalcu pa uvede kazensko postopanje radi »nemarljivog vršenja službe« in obsodi, če ga

spozna za krivega, na kazen zatvora in denarno kazen do 3000 din. (ur. čl. 30).

Stranke morajo priti s pričami odnosno izvedenci in donesti vse druge dokaze. Priče in izvedenci se zaslišavajo po predpisu gradj. post. (§ 441). Izbrani sud razpravlja »prosto« in presudjuje po zdravom razumu«, izda pismeno sodbo in pošlje potem v 15 dneh vse spise prvostep. sudu (§ 442). Ako je spoznal na glavne prisego, pozove prvostep. sud stranke k priseganju (§ 443).

Praviloma proti presudi izbranega suda ni pritožbe. Dopusna pa je žalba v 15 dneh na prvostepeni sud v nastopnih slučajih: če je izbrani sud prekoračil svoj delokrog, ako kaka stranka osebno ni bila sposobna za pogodbo na razsodnike (sposobna ja po § 433 ona stranka, ki je opravičena pravdo poravnati), ako je presuda »osnovana na prevari«, ako bi sodniki hoté komu krivico naredili (§§ 444, 445). V prvih dveh slučajih odloči prvostepeni sud takoj o žalbi, v drugih dveh pa po potzvedbah (§ 446).

Če prvostepeni sud najde, da je žalba umestna, razveljavi sodbo in napoti stranke, da izberejo drug sud, proti čemur ni pritožbe, če pa ni umestna, zavrne žalbo, proti čemur je dopustna žalba na kas. sud (apelacioni sud? glej četrti odd. 3).

5. »Kratko sudjenje po pismenim izpravah.« (Sumarno postopanje na podstavi listin.)

Kratko se sodi brez zaslišanja toženca (s plačilnim nalogom, odl. kas. suda 2. novembra 1899, br. 9632), ako se po javnih listinah, med katere se šteje tudi menice (zakon nimá posebnega postopanja v meničnih stvareh), ali po zasebnih listinah zahteva s tožbo dotekli dolg ali jasno opredeljena premična ali nepremična stvar. Listina se mora priložiti v originalu ali v prepisu, odostoverenem po sodšču ali policijski oblasti. V poslednjem slučaju se določi tožencu rok, v katerem sme zahtevati, da tožitelj predloži original. Če ga tožitelj ne more predložiti, se odredi narok za redno postopanje, če pa ga pokaže, sodišče proglasi »rešenje« za izvršno. (§§ 449, 450, 451, 453.) Nedopustno je kratko sudjenje proti mladoletnim, kurandom, kridatarjem in osebam neznanega bivališča (§ 452). Postopanje

je opredeljeno po tem, ali je listina javna ali privatna. V prvo-
navedenem slučaju mora sodišče v treh dneh pisati poli-
cijski oblasti, da iztirja v roku od 8 in največ 20 dni — v
meničnih stvareh 3 dni — dolg z določenimi stroški vred ter o
tem obvestiti obe stranki, proti čemur toženec nima pritožbe
(§ 454). Toženec more zahtevati v istem roku, da se »izvršenje
zadrži«, ako takoj dokaže, da pozvano sodišče ni pristojno, ali
če predloži listino, po kateri je ali vtoženi dolg že popolnoma
plačal ali pa mu pristojna likvidna protiterjatev do višine vto-
žene terjatve, končno če rok plačila še ni došel (§ 455). Če pod-
neseni dokazi nimajo veljave (su nevažeči), sodišče toženca
odbije, inace pa zadrži izvršenje in napoti v prvo-navedenem
slučaju toženca ni pristojno sodišče, v ostalih slučajih pa po
meri dokazov rešenje preinači (§ 456).

Če pa je listina zasebna, mora sodišče v treh dneh
izdati rešenje, da je toženec dolžan plačati tožitelju v času od
8 do 15 dni, če nima razlogov, ki bi ga po zakonu opravičili.
Toženec se more v istem roku braniti iz vseh v § 455 navede-
nih razlogov, dalje iz razlogov nedopustnosti kratkega sudjenja
po § 452 in da listina ne odgovarja zakonitim predpisom (§ 458).
Če toženec izjavi, da listine ne prizna za pristno, sodišče zadrži
rešenje od »izvršenja«, določi narok za razpravo o pristnosti
listine, proti čemur ni pritožbe, ter potem postopa dalje po za-
konu (§ 459).

6. O zavarovanju (obezbedenje) §§ 376—425.

Zakon v § 376. navaja kot sredstva zavarovanja: pribeleško (t. i.
predznamba), zabrana (t. i. rubež) in pritvor dolžnika. V resnici pa ta
navedba ni izčrpna in tudi ne istinita. Izčrpna ni, ker zakon v nadaljnih
§§ obravnava kot zavarovalni sredstvi še zadržanje dolžnika od poto-
vanja in pa »obustavo« (t. j. sekvestracijo spornega predmeta). Istinita
pa ni, ker sta pravi sredstvi za zavarovanje pravice le »pribeleška« in
»zabrana«, dočim so druga le preventivna sredstva.

Zavarovati se more vsaka obveznost dolžnika, a pred-
pogoj za zavarovanje s pribeleško, zabrano in pritvorom pa je,
da je zahteva dokazana s »punovažno« listino ali pa s pričami,
če je dokaz s pričami dopusten (glej tretji oddelek, II, B, 15, II.
1 in 2 k): §§ 377, 393, 398, 411. Judikatura šteje k punovažnim
listinam tudi sodbe, izvršne in še ne izvršene. Ako ima upnik

v rokah izvršno sodbo, se bo moral odločiti, ali zahteva plačilo ali pa samo zavarovanje, obojega skupaj v enem in istem aktu (po judikaturi se zahteva zavarovanje s tožbo, ki pa se brez razprave reši z »rešenjem«) ne sme zahtevati (§ 379). Po čl. VIII uredbe o intabulaciji (glej zgoraj drugi oddelek, III, A) je izvršna sodba tudi predmet intabulaciji zastavne pravice. Kas. sud izreka v odl. 17. decembra 1882, br. 4136, načelo, da se more na podstavi izvršne sodbe zahtevati intabulacija le v slučajih, v katerih se rok plačila datira z dnem sodbe samim, v slučajih pa, v katerih dospe rok šele pozneje, samo pribeleška.

Upnik, kateremu se je podelilo zavarovanje, mora, ako tega še ni storil, vložiti tožbo proti dolžniku, in sicer v slučajih pribeleške in zabrane v 15, v slučaju pritivora pa v treh dneh po prejemu rešenja (§§ 386, 413).

Kar se tiče zavarovanja na premoženje (po pribeleški ali zabrani) se sme seči le na one premične in nepremične stvari, ki iz izvršbe niso izvzete (§ 380) ter jih je v tožbi natančno navesti in povedati, pri kom se nahajajo (§ 378). Če se stvari ne nahajajo pri tistem, proti kateremu se izdà zavarovanje, mora le-ta v 15 dneh navesti osebo, pri kateri so, inace ima upnik pravico, vložiti razodetno tožbo (§ 385).

Glede plače činovnikov in zvaničnikov velja uredba z dne 17. marca 1842., ki predpisuje, da se more seči na plačo (tudi z dogovorom) le do ene tretjine, ako se je činovnik ali zvaničnik zadolžil v stiski, če pa v lahkomišljenosti, pa do polovice; izvzete pa so menične terjatve (zak. o drž. računovodstvu 6. marca 1910., čl. 128).

Prednost pri zavarovanju se ravna po dnevnu, ko se je zavarovanje zaprosilo (§ 381), če pa je isti dan prispelo več takih zahtev, imajo vse enako zastavno pravico.

Zavarovanje se na zahtevanje dolžnika razveljavi, če dolжник plača dolg ali ga na drugačen način zavaruje, če upnik pravdo izgubi, ali če ni vložil tožbe na plačilo v prej navedenem roku 15 dni (§ 392), vendar pa v poslednjem slučaju ostane zavarovanje — po odl. kas. suda — v veljavi toliko časa, dokler dolжник ne predlaga razveljavljenja.

Gledé posameznih zavarovalnih sredstev velja še nastopno.

1. pribeleška.

Mimo dokaza s punovažno listino ali pričami po § 377 in natančne navedbe predmeta po § 378 mora upnik, ki zahteva pribeleško — dopustna je le na nepremičnine in na njej vknjižene pravice (§ 393) — še dokazati nevarnost za terjatev. Nevarnost je vselej podana, če je rok zavezanosti že potekel, ali če ni roka, ako obveznost na zahtevanje upnika ni izpolnjena (§ 394 točka 1 in 2), mimo tega pa tudi tedaj, ako se dokaže, da je ena pribeleška od časa obveznosti že stavljena, ako dolžnik prodaja nepremičnine, drugega za zavarovanje sposobnega premoženja pa nima, ali ako je dolžnik od časa obveznosti pretrpel veliko škode (§ 395 točke 3—5). Ako nevarnosti po točkah 3—5 § 395 ne more dokazati, mora upnik položiti varščino 10% vrednosti zahteve (§ 395). Ta varščina zapade in se takoj izroči dolžniku za naplačilo škode in sramote, ako upnik pravdo izgubi, ali pa če jo dobi, pa ne dokaže nevarnosti, zaradi katere je zavarovanje dobil (§ 389). Če je pribeleška stavljena na kake pravice dolžnika, se tistemu, pri katerem se ta pravica dolžnika nahaja, prepové razpolaganje do nadaljne odredbe (§ 396). Kadar postane rešenje o pribeleški izvršno, se postopa po uredbi od 19. septembra 1854 o intabulaciji (§ 397).

2. O zabrani (rubež).

Pogoji so isti, tudi nevarnost vselej, kadar rok obveze preteče, ali če ga ni, obveznost na zahtevanje ni izpolnjena (§ 399, t. 1, 2). Vrhu tega pa nevarnost: če je obvezanec pretrpel veliko škodo, če je ena zabrana že stavljena, če dolžnik premoženje razsipa, prodaja ali skriva (§ 399, t. 3—5). Varščina znaša 20%; nje zapad po istem § 389. Postopanje je nastopno:

Dolžniku se v rešenju naloži, da premoženja, na katero se zabrana zahteva, ne sme niti odtujiti, niti upropastiti (§ 401), h kratu pa piše sodišče policijskemu uradu, da dotično premoženje takoj popiše in oceni ter zapisnik njemu pošlje (§ 403). Policijska oblast potem takoj popiše in po cenilcili oceni stvari, pri čemer se vzame za podlago prodajna vrednost (pri premičnili stvareh je vzeti po § 845 gradj. zak. le dve tretjini), popiše in oceni se toliko stvari, da njih vkupna

vrednost presega terjatev za polovico; cenilci odgovarjajo za cenitev solidarno (§ 404). Popisana stvar se izroči hranitelju (staratelju), katerega mora upnik že v tožbi navesti, ali pa ga sodišče uradno imenuje. če ni ne enega ne drugega, ostanejo stvari pri dolžniku (§ 405, 406); stvari, ki so pokvari podvržene ali katerih vzdrževanje bi zahtevalo večjih stroškov, da sodišče prodati po policijski oblasti in skupilo shrani (§ 407). Če so stvari na poti, ali v carinarnici more upnik, davši jamstvo po § 400, zahtevati pri policijski oblasti ali carinarnici, da stvar zadrži toliko časa, da dospe sodna zabrana, vsled česar ta stvar zadrži in poroča sodišču; upnik mora najdalje v 3 dneh predlagati zabrano (§§ 408—410.).

3. O pr it v o r u d o l ž n i k a .

Pogoj je dokaz terjatve po zmislu § 397 (punovažna listina, priče) potem ali dokaz, da dolžnik nima nikakega premoženja, ali osnovana sumnja, da se skriva ali hoče pobegniti, da bi preprečil izpolnitev obveze (§ 411). Sodišče povabi dolžnika, ne da bi mu naznanilo vzrok vabila in če dolžnik ne more popolnoma ovreči terjatve ali če ne bi dokazal, da ima dovolj premoženja za izpolnitev, ali če ne more terjatve dovolj zavarovati, se dovoli pritvor, ki se izvrši ali na domu dolžnika s tem, da se mu postavi na njegove stroške stražara, ali pa pri sodišču, za kar mora upnik prehrano vsak teden naprej plačevati (§§ 412, 415, 416). Upnik mora v 3 dneh vložiti tožbo na plačilo (§ 413) in zapor traja toliko časa, da postane sodba izvršna (§ 417), predpostavivši, da upnik redno vplačuje prehranjevalnino (§ 419). Ako se sodba ne more izvršiti, sme upnik zahtevati razodetno prisego (§ 418).

4. Z a d r ž a n j e o d p o t a .

Na zahtevanje upnika sme policijska, carinska oblast in občinski sud dolžnika zadržati s pota, mora pa takoj upnika in dolžnika ter varščino, ki jo mora položiti upnik, izročiti sodišču (§ 414). Da bi moral upnik imeti punovažno listino ali priče, zakon ne predpisuje, po judikaturi pa se zahteva verojeten izkaz terjatve.

5. O b u s t a v a (sekvestracija) § 421—425.

Dopustna je le, ako gre spor za lastnino ali posest kake stvari in mora predlagatelj verojetno izkazati, da je nevar-

nost, da bi nasprotnik, ki ima stvar, le-to vpropastil ali otujil, ter mora položiti tudi varščino. Stvar se izroči, če se je ne more hraniti pri sodišču, staratelju, pri nepremičninah pa se obustava vpiše tudi v intabulaciono knjigo.

PETI ODDELEK.

S u d s k i o d m o r (sodne počitnice), §§ 510—512.

Ta traja od 16. junija do konca julija. Apelacioni sud v tem času sploh ne deluje. Pri prvostopenih sodovih posluje samo takozv. »dežurni sodija« in to le v hitnih stvareh, ki so v § 511 taksativno navedene (n. pr. pribeleške, zabrane, intabulacije, menične stvari, v kazenskih stvareh in v nesporneni le neodložive stvari). V razpravah o meničnih sporih privzame dež. sodija dva sodnika laika. Proti rešenjem in presudam dež. sodije je dopustna le žalba na kas. sud, kjer posluje senat samo t r e h članov z zapisnikarjem.

Osnutek zakona o advokatih in advokatskih pripravnikih.

Dr. Milan Škerlj.

(Referat.)

(Konec.)

V e ž b a je skrčena za 5 let. Za ta del je bilo treba kompromisa, ker je veljala po raznih delih države 3—7 letna vežba. Srbi so celo na 5 letno vežbo le jako neradi pristali, ker jim jako manjka odvetnikov. Tudi glede ureditve vežbe je trebalo kompromisa; v Srbiji se veliko večja važnost polaga na sodno prakso, nego na prakso pri odvetnikih, pri naš je ravno obratno. Vsekakor bi trebalo v osnutku (§ 5) reči, da sme kandidat 5. leto obaviti ne samo na sodišču, državnem pravdništvu, pri